Publicație lunară editată de DACIA REVIVAL INTERNATIONAL SOCIETY

DACIA
magazin

Director fondator: Dr. Napoleon Săvescu

Nr. 32 mai 2006

ORĂȘTIE CAPITALA COMEMORĂRII REGELUI DECEBAL

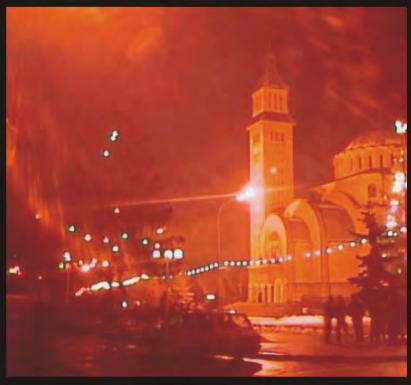

Revistă distinsă cu PREMIUL DE EXCELENȚĂ al ARP 2006

SUMAR

CIVILIZAȚII ANTICE ALE EUROPEI TEMPERATE
• *Frencez Iosif Vasile*
pag. 2

VITICULTURA, ARGUMENT AL CONTINUITĂȚII POPORULUI ROMÂN ÎN SPAȚIUL CARPATO-DANUBIANO-PONTIC
• *Dr. ing. Ion M. Pușcă*
pag. 10

ZALMOXIS – MARELE PREOT ŞI LEGIUITOR AL GETO-DACILOR
• *Protopop de Regin, Pr. Teodor Beldeuna*
pag. 7

INVITAȚIE LA ORĂȘTIE
• *DACIA MAGAZIN*
pag. 28

EDITORIAL

A MAI TRECUT UN AN

de Vladimir Brilinsky

Puține zile ne mai despart de cel de-al VII-lea Congres Internațional de Dacologie. Aproape fascinant, la noi la daci, la cei ce ne batem zilnic pentru o identitate onestă a seminției române, de șapte ani încoace, anul calendaristic se termină şi începe cu acest congres de dacologie. Este tare greu sa-ți dai seama dacă anul trece prea repede sau poate prea încet. Prea repede, pentru ca ne trezim dintr-o dată că a trecut şi multe din proiectele pe care le-am preconizat au rămas în urmă. Prea încet, pentru că … am mai îmbătrânit un an, am mai obosit un pic. Însă din păcate pentru unii sau din fericire pentru noi, de orice este loc în acest joc al vieții, numai de hodină nu. Suntem doar, acei câini de pază a unei istorii fără prejudecăți. Ne gândim de fiecare dată că până la întâlnirea cu Zamolxis mai este şi mai avem multe de făcut aici pe pământul Daciei. Ne gândim că mai avem de scuturat nişte conştiințe, sau de deschis nişte ochi. Că trebuie să ne mai luăm la trântă cu ignoranța unora şi cu infatuarea altora. Ne gândim că trebuie să mai spunem celor de lângă noi sau de aiurea, că a-ți privi propria istorie, aşa cum este ea şi nu cum o vor unii, nu este o ruşine ci o virtute. Şi ne mai gândim că la anul pe vremea asta mai tragem un congres. Până atunci cel de anul acesta va fi al lui Decebal. Celelalte au fost dedicate după caz altor personalități sau altor evenimente care au marcat consistent istoria noastră. E rândul acum al celui care s-a jertfit pentru poporul său într-un sacrificiu unic şi inimitabil. Decebal va fi comemorat aşa cum se cuvine. La Bucureşti, la Orăştie şi probabil în sufletele câtorva mii de români, care simt ca şi noi că nu Decebal şi Traian sunt înaintaşii noştri, ci doar Decebal, că nu dacii şi romanii sunt adevăratul izvor al poporului român, ci doar dacii. Vor fi la Orăştie, în continuarea Congresului, serbări comemorative, unde se va trage cu arcul şi se vor arunca sulițe. Va fi muzică şi dans, vor fi tradiții şi ancestrale obiceiuri. Va fi acel spirit de bucurie specific dacică. Ultimul sol, plecat de bună voie la Zamolxis, şi-a îndeplinit misiunea. Dacii lui, sunt din nou împreună. Este meritul primăriei orăştiene şi a primarului cu sânge de dac de a da amploarea cuvenită unei astfel de comemorări. Este meritul fundației Dacia Revival, de a perpetua aceste congrese şi de a se încăpățâna an de an, să adune laolaltă mulțime de oameni care-şi expun părerile, fie ele rod al unor cercetări minuțioase şi ştiințifice, fie rod al intuiției sau al logicii fiecăruia. Şi peste toate astea la un loc, doctorul Napoleon Săvescu, acea inimă care bate cu sunet de tobă dacică, cel care îşi iubeşte strămoşii ca pe sine însuşi, cel care se bate cu toată energia sa fără a fi împotriva cuiva anume, singurii săi duşmani fiind minciuna şi aroganța.

CIVILIZAȚII ANTICE ALE EUROPEI TEMPERATE

Ferencz Iosif Vasile

Argument

Civilizația dacică, fără nici o îndoială a fost una remarcabilă, ca dovadă este şi interesul deosebit care i-a fost acordat, de către lumea ştiințifică şi de către publicul larg. Din păcate ea este cunoscută astăzi mai ales datorită descoperirilor arheologice, dar şi în acest fel a putut fi recuperat un mare volum de informații cu ajutorul cărora este posibilă reconstituirea într-o măsură oarecare, a vieții comunităților umane din acea perioadă.

O altă sursă de informații pentru înțelegerea vieții unei populații este dată de comparația cu viața altor populații contemporane. Din acest motiv, credem că este util să prezentăm în paginile acestei reviste, pe parcursul mai multor numere, una dintre civilizațiile contemporane, cu care dacii au intrat în contact în mai multe rânduri. Aşa cum reiese şi din titlul acestui material, este vorba despre celți.

Sperăm ca aceste informații să vă stârnească interesul.

CELȚII (I)

Originea: Civilizația primei vârste a fierului în Europa Centrală

Una dintre cele mai bine cunoscute civilizații antice europene este cea făurită de celți. Acest fapt se datorează atât remarcabilului stadiu la care a ajuns societatea celtică, cât şi participării la evenimente care au afectat lumea mediteraneană şi astfel au fost consemnate în scris. Totodată, expansiunea pe continent a triburilor celtice a determinat difuzarea pe spații largi a unui anumit tip de cultură materială, pe care specialiştii au numit-o „de tip La Tčne".

I. Numele celților

În ceea ce priveşte cuvântul - ***keltoi****, folosit ca un atribut etnic, apare pentru prima oară în izvoarele greceşti ale secolului al VI-lea, prima consemnare apare în lucrarea* Europa*, a lui Hecateu din Milet, păstrată fragmentar. Termenul este folosit pentru a desemna populația care locuia la nord de colonia Massalia şi într-un sens mai larg, a populațiilor barbare care trăiau în zone din Europa temperată, care într-o perioadă anterioară, se credea că era locuită de populații fabuloase, numite generic* hiperboreeni*. Ulterior, în contextul marii invazii celtice din Balcani, ei au fost denumiți:* ***galiatai****, apelativ care va fi folosit pentru a-i desemna deopotrivă pe celții din est, cât şi pe cei din partea de vest a continentului. Tendința actuală în istoriografie este aceea de a utiliza termenul de celți, pentru perioada veche şi pentru evitarea unor confuzii este de preferat ca de la această regulă să nu se facă excepție decât în cazuri cât mai rare.*

II. Originea celților

Mențiunea în izvoare a numelui de celți, în secolul al VI-lea, indică faptul că în acel moment ei reprezentau un grup etnic bine conturat, a căror apariție este legată de naşterea comunităților de populații indo-europene, cel mai târziu în mileniul al III-lea. Evenimentele la care ne referim au fost determinate de pătrunderea în spațiul european a unor comunități omeneşti originare din ariile răsăritene, probabil în valuri succesive, rezultatul fiind apariția unor popoare cunoscute din textele autorilor din antichitate: tracii, ilirii, germanii, veneții celții, dar şi grecii sau italicii.

Studiile de lingvistică şi de arheologie celtică au permis formularea concluziei cum că celții fac parte din familia popoarelor indo-europene şi că reprezintă ramura vestică a grupei lingvistice. Plasarea celților în extremitatea vestică a continentului este în concordanță cu textele antice care plasează **Celtica** ***în vecinătatea*** **Liguriei***, la nord de colonia foceană* **Massalia.** ***Herodot din Halicarnas, după ce menționează că Istrul „ …izvorăşte din ținutul celților…" afirmă despre ei că sunt „ …locuitorii cei mai din apus ai Europei după cineți".***

Deşi s-a încercat apropierea unor culturi arheologice din epoca bronzului din zona centrală

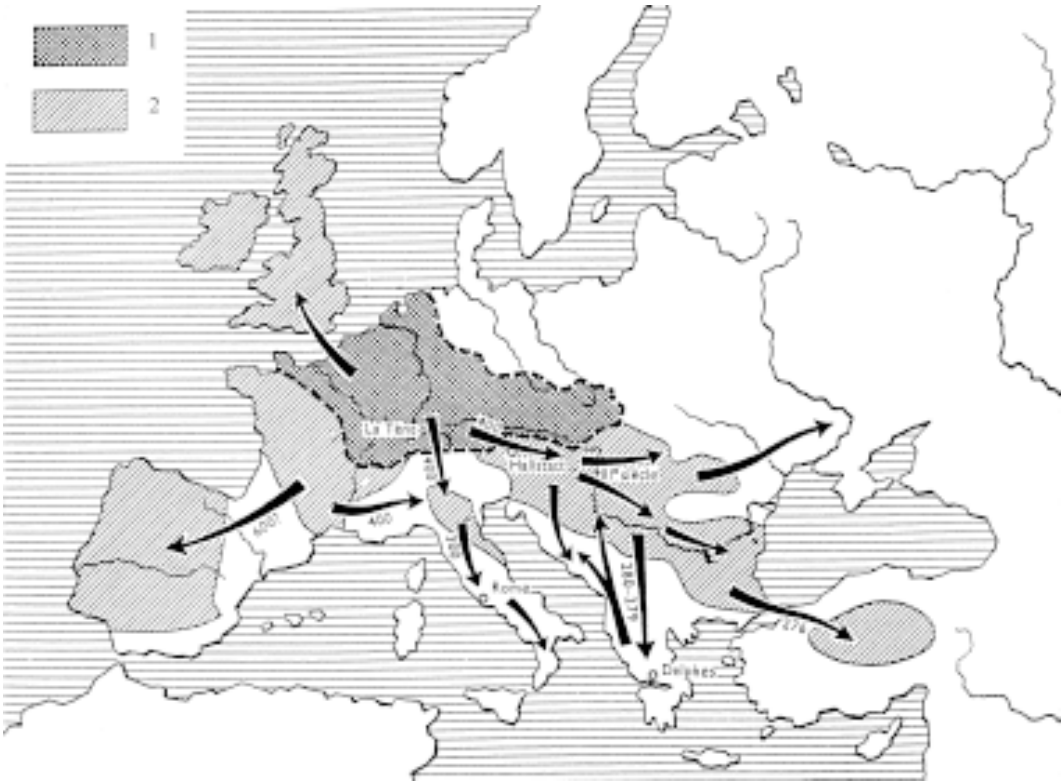

Deplasări ale celților în Europa (după M. Szabo) : 1. Spațiul originar ; 2. teritorii ocupate.

şi de vest a Europei de comunități celtofone, încercările oferă un anumit grad de nesiguranță datorită lipsei izvoarelor scrise. În anumite cazuri, comunități vorbind aceeaşi limbă au creat culturi arheologice multiple iar în alte cazuri a fost consemnat că unele culturi având o arie geografică extinsă (cum este cazul culturii câmpurilor de urne*) se suprapun peste ariile unor grupuri etno-lingvistice diferite. Unele culturi arheologice a căror evoluție îndelungată atinge perioade în care comunitățile care le-au creat adoptă forme de scriere, documentând astfel continuitatea neîntreruptă a unor grupuri etno-lingvistice.*

Cu toate acestea se presupune că cea mai mare parte a Europei centrale şi de vest, începând din epoca bronzului şi până la începutul primei vârste a fierului a fost ocupată de ascendenții celților istorici.

Într-un cadru geografic ce cuprinde un spațiu întins şi acoperă teritorii aflate astăzi în Austria, Boemia, o parte a Elveției, sudul Germaniei, estul Franței şi al Belgiei, descoperirile arheologice datate în prima epocă a fierului atestă o omogenizare a caracteristicilor culturale care, cu mare probabilitate a fost atribuită comunităților celtice (Fig. 1).

III. Civilizația celților în prima vârstă a fierului

În prima epocă a fierului, care a fost numită şi „Hallstatt", după numele unei stațiuni arheologice reprezentative, situată în Austria de astăzi, se constată o anumită omogenizare a caracteristicilor culturale sesizabile pe cale arheologică. Din punct de vedere cronologic, perioada acoperă, în linii mari, prima jumătate a mileniului I a.Chr. În cadrul culturii hallstattiene s-a putut observa existența unei arii estice şi a alteia vestice. Aceasta din urmă, manifestată pe un spațiu întins, care cuprinde Boemia, Austria, o parte a Elveției, sudul Germaniei şi estul Franței şi al Belgiei, a fost atribuită, cu mai mare probabilitate, comunităților celtice. Este vorba de o perioadă de mare înflorire

Imaginea unui tumul din prima epocă a fierului de la Hochdorf (imagine de pe site-ul oficial al Muzeului).

economică datorată în bună măsură adoptării unor unelte şi mai ales a armelor de fier.

În plan social, s-a produs o ierarhizare în cadrul comunităţilor. S-a putut constata faptul că o serie de şefi locali se bucurau de un mare prestigiu. În sec. VII-VI a.Chr. s-a cristalizat o adevărată „lume princiară". Statutul deosebit al acestor principi este ilustrat de respectul care li se acorda şi după moarte. Ei erau înhumaţi în morminte tumulare (Fig. 2) având inventare fastuoase (Fig3-4) reprezentate de arme şi obiecte de prestigiu, dintre care vasele pentru vin (realizate din bronz), importate din zona mediteraneană şi care serveau la oficierea banchetelor ceremoniale, ocupă un loc important.

Aşezările în care rezida această aristocraţie şi care constituiau totodată centrele diverselor comunităţi, erau dispuse în puncte strategice şi pe rute comerciale importante. Ele erau fortificate cu valuri de pământ şi şanţuri, cu ziduri de lemn şi piatră, uneori elementele defensive fiind chiar mai elaborate (Fig. 5). În cadrul acestor centre de putere s-a dezvoltat şi o producţie

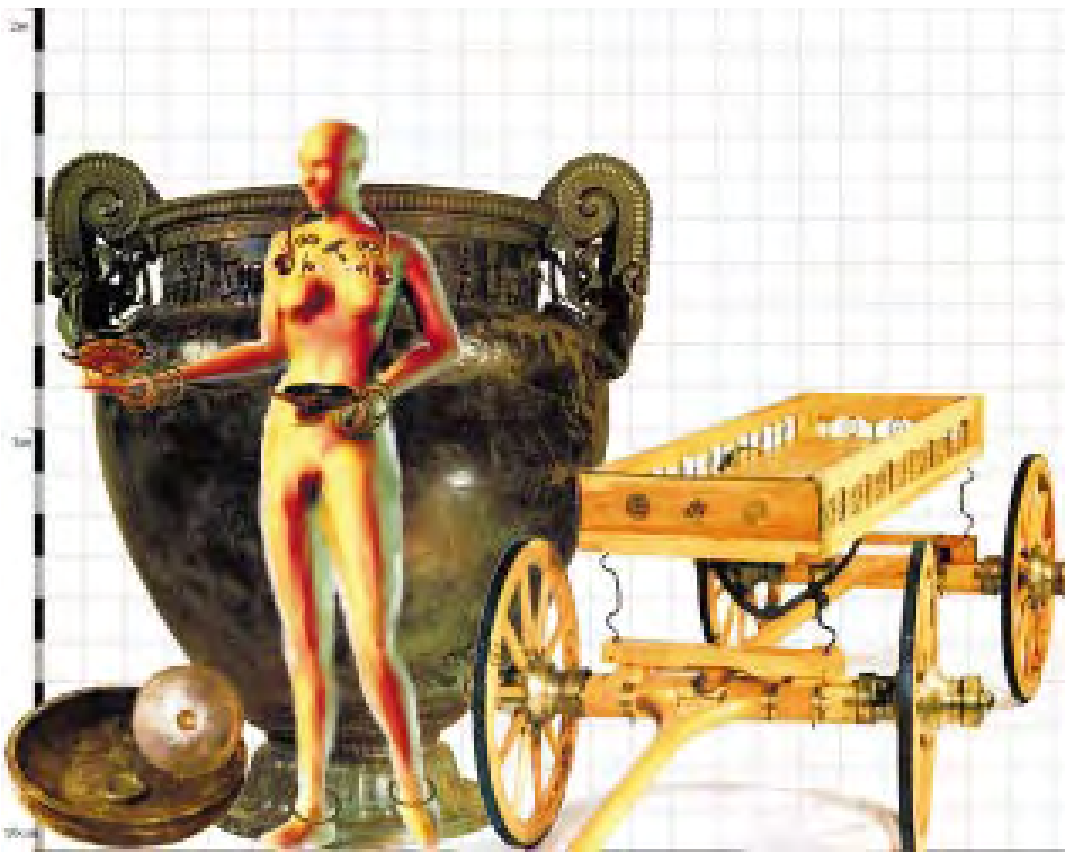

Obiecte de inventar din mormântul „prinţesei" de la Vix.

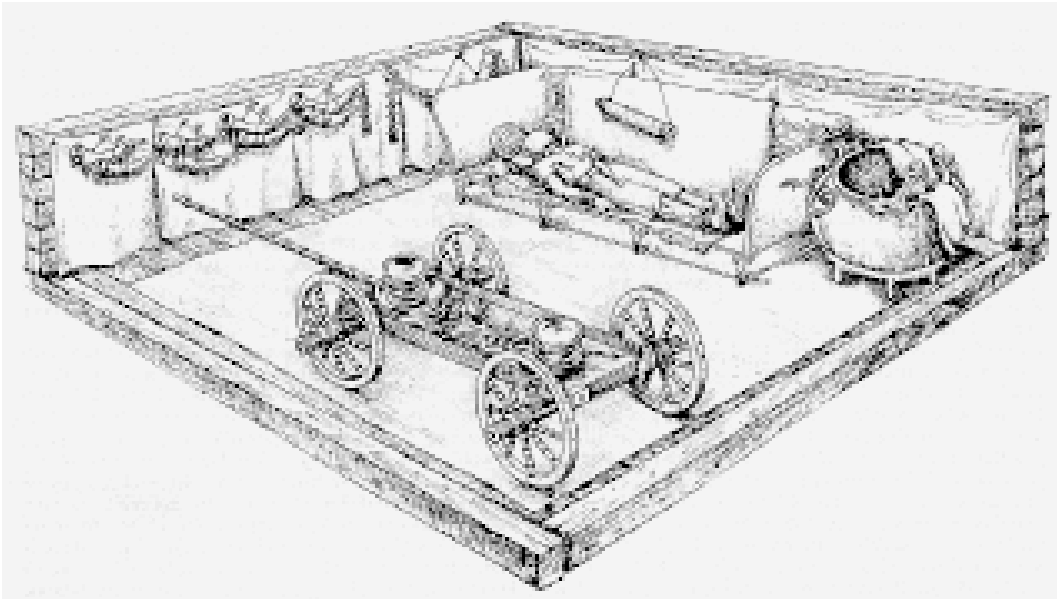

Reconstituirea interiorului unui tumul de la Hochdorf (imagine de pe site-ul oficial al Muzeului).

meşteşugărească înfloritoare. Metalurgii (fierari sau bronzieri) produceau armele, uneltele sau podoabele, precum şi garniturile vestimentare specifice perioadei respective. De asemenea, aşezările rurale care gravitau în jurul marilor fortificaţii asigurau producţia agricolă necesară comunităţilor.

Un fenomen important al acestei epoci îl constituie comerţul înfloritor dintre centrele greceşti mediteraneene şi zonele de la nord de Alpi. Colonia greacă Massalia, aşa cum am mai menţionat, avea un rol important în aceste schimburi. Ei i s-au alăturat apoi o serie de centre comerciale şi de tranzit greco-etrusce, cum sunt cele de la Adria şi Spina, amplasate la vărsarea fluviului Pad în Adriatica. De aici, mărfurile erau transportate pe fluviu până la pasurile alpine, şi apoi trecute peste munţi. Vinul mediteraneean constituia un obiect important al acestui comerţ, la care se adăugau produse de bronz (în special vase greceşti şi etrusce) sau ceramice.

La sfârşitul sec. VI, dar mai ales în prima jumătate a sec. V a.Chr., societatea celtică nord-alpină a fost bulversată de transformări profunde. Toată această „lume princiară" s-a dezintegrat pe parcursul a câtorva decenii. Cauza trebuie căutată în modificările survenite în cadrul comunităţilor. Puternicii aristocraţi ai secolului precedent au lăsat locul unor „conduceri colective" reprezentate de războinicii diverselor grupuri tribale care se manifestau în alte moduri decât „principii" anteriori. Este vorba, prin urmare, de o adevărată „revoluţie democratică".

Aceste transformări şi mai ales efectele generate de ele, vor fi prezentate în numerele viitoare.

Reconstituire ipotetică a fortificaţiei de la Heuneburg (imagine de pe site-ul oficial: http://www.heuneburg.de/).

ZAMOLXIS ÎNTR-UN DOCUMENT INEDIT

Prof. Marcel Borza

Numeroaselor informaţii de diferite feluri (literare, epigrafice, arheologice) privind istoria geto-dacilor li se adaugă o ştire nemenţionată până în prezent în istoriografia noastră. Este vorba despre epistola XXVIII (după numerotarea făcută de cunoscutul clasicist R. Hercher, în lucrarea sa „Epistolographi Graeci", publicată la Paris, în 1873) aparţinând celebrului filozof antic Apollonios din Tyana din secolul I e.n., cunoscut şi sub numele de Apollonios Sofistul. Iată cuprinsul ei:

„Regelui sciţilor

Zamolxsis era om bun şi filozof dat fiind că a fost discipolul lui Pythagoras. Şi dacă în acea vreme Romanul (generic sub care se înţelegea Imperiul Roman) ar fi fost (s-ar fi purtat) aşa (ca acum), de bună voie i-ar fi devenit el prieten. Dar dacă se consideră că trebuie luptă şi suferinţă pentru libertate, dobândeşte faima de filozof, adică de om liber".

Deşi succintă, informaţia aduce o serie de noi elemente în cunoaşterea concepţiei pe care anticii o aveau despre zeul dacogeţilor, Zamolxis, şi a semnificaţiei pe care o atribuiau concepţiei filozofice a acestuia. Mai întâi, se cuvine precizat faptul că, în legătură cu funcţia reală a epistolelor, a fost purtată o îndelungată controversă în literatura de specialitate, neputându-se stabili nici acum dacă erau destinate unor persoane reale sau dacă era vorba, pur şi simplu, de utilizarea stilului epistolar, la modă şi în alte perioade istorice.

În cazul în care epistola avea totuşi o destinaţie precisă, este greu să specificăm cărui rege „scit" i-ar fi putut fi adresată. Clasicistul german Ulrich von Wilamowitz-Moellendorf propune identificarea lui cu Decebal, dar este greu de crezut că Apollonius putea să-i confunde pe sciţi cu dacii tocmai într-o vreme în care relaţiile daco-romane erau, ca să spunem aşa, la ordinea zilei. De aceea, ipoteza cea mai verosimilă este aceea care consideră că scrisoarea nu era adresată cuiva anume, fiind doar un artificiu frecvent în genul epistolar.

În ce priveşte menţiunile despre Zamolxis, acestea reflectă parţial lucruri cunoscute în istoriografia noastră: era discipol a lui Pitagora (ceea ce lui Apollonios - filozof neopitagorician - nu putea, desigur, decât să-i stârnească afinitatea faţă de zeul geto-dac); Zamolxis era „ bun şi filozof"- calităţi care devin un simbol pentru întreaga lume geto-dacică, deoarece, evident, Zamolxis personifica întregul popor dac, aşa cum Romanul personifica Imperiul Roman.

De o importanţă fundamentală este însă cea de-a doua parte a epistolei, în care Zamolxis - simbol al lumii geto-dacice - apare totodată şi ca un simbol al orientării politice, al cărei concept fundamental îl constituia libertatea (eleutheria).

Este vorba de o dublă accepţie a libertăţii: pe de o parte, conceptul politic aplicabil unui popor cunoscut în toată antichitatea pentru aspiraţia neostoită spre neatârnare şi, pe de altă parte, conceptul neopitagoreic ce se referă la libertatea individuală. Apelul la Zamolxis ca motiv al libertăţii apare, aşadar, şi ca o reacţie la tendinţa unor împăraţi romani din secolul I e.n. de prigonire a filozofilor (îndeosebi neopitagoreici) care, în operele lor, se ridicau adeseori împotriva autoritarismului imperial.

Cât priveşte datarea acestei epistole, singurul indiciu este o aluzie destul de limpede la un moment în care Imperiul Roman respecta pe deplin libertatea geto-dacilor de aşa manieră, încât Zamolxis i-ar fi devenit „de bună voie, prieten". Acest moment era în opoziţie cu un altul , de încordare supremă a relaţiilor, moment contemporan lui Apollonios. Cum filozoful antic a activat cu precădere în a doua jumătate a secolului i.e.n., un asemenea moment fierbinte l-a constituit conflictul din 85-89 e.n. dintre împăratul Domiţian şi regele geto-dac, Decebal, aşadar epistola a fost scrisă, cu probabilitate, în această perioadă.

În concluzie, se poate afirma că această epistolă, neintrată în circulaţia istoriografiei noastre până în prezent, completează semnificaţiile atribuite lui Zamolxis cu aceea de simbol al poporului geto-dac, precum şi a orientării politice a acestui popor ce avea drept concept fundamental libertatea pentru dobândirea căruia era gata de „lupte şi suferinţă".

ZALMOXIS – Marele preot și legiuitor al geto-dacilor

Protopop de Reghin,
Pr. Teodor Beldeuna

Asupra religiei daco-geților, informațiile cele mai ample le-a lăsat Herodot. Primul citata:

"Iată în ce fel se socot ei nemuritorii: credința lor este că ei nu mor, ci că cel care piere se duce la Zamolxis – divinitatea lor – pe care unii îl cred același cu Gebeleizis. Tot în al cincilea an arunca sorții, și întotdeauna pe cel dintre ei pe care cade sorțul îl trimit ca solie la Zamolxis, încredințându-i de fiecare dată nevoile lor.

Trimiterea solului se face astfel: câțiva dintre ei, așezându-se la rând, țin cu vârful în sus trei sulițe, iar alții, apucându-l de mâini și picioare pe cel trimis la Zamolxis, îl leagănă de câteva ori și apoi, făcându-i vânt, îl aruncă în sus peste vârfurile sulițelor. Dacă, în cădere, omul moare străpuns, rămân încredințați că zeul le este binevoitor; dacă nu moare, atunci îl învinuiesc pe sol, hulindu-l că este un om rău; după ce aruncă vina pe el, trimit pe un altul. Tot ce au de cerut îi spun solului cât mai este în viață. Când tună și fulgeră, tracii despre care este vorba trag cu săgețile în sus, spre cer, și își amenință zeul, căci ei nu recunosc vreun alt zeu în afară de al lor".

După descrierea acestui sacrificiu ritual, Herodot vorbește despre Zamolxis:

"După câte am aflat de la elenii care locuiesc în Hellespont și în Pont (în coloniile grecești de pe litoralul Mării Negre n.n.), acest Zalmoxis fiind om ca toți oamenii, ar fi trăit în robie la Samos ca sclav al lui Pythagoras, fiul lui Mnesarhos. Apoi, câștigându-și libertatea, ar fi dobândit avuție multă și, dobândind avere, s-a întors bogat printre ai lui. Cum tracii duceau o viață de sărăcie cruntă și erau lipsiți de învățătură, Zamolxis acesta, care cunoscuse felul de viață ionian și moravuri mai alese decât cele din Tracia, ca unul ce trăise printre eleni și mai ales alături de omul cel mia înțelept al Elladei, lângă Pythagoras, a pus să i se clădească o sală de primire unde-i găzduia și îi ospăta pe cetățenii de frunte; în timpul ospețelor, îi învăța că nici el, nici oaspeții lui și nici urmașii lor în veac nu vor muri, ci se vor muta numai într-un loc unde, trăind de-a pururea vor avea parte de toate bunătățile. Tot timpul cât îșsi ospăta oaspeții și le cuvânta astfel, pusese să i se facă o locuință sub pământ. Când locuința îi fu gata, se făcu nevăzut din mijlocul tracilor, coborând în adâncul încăperilor subpământene, unde stătu ascuns vreme de trei ani. Tracii fură cuprinși de părere de rău după el și-l jeliră ca pe un mort. În al patrulea an, se ivi însă iarăși în fața tracilor și așa îi făcu Zamolxis să creadă în spusele lui".

Descoperirile arheologice și studiile recente au adus textului lui Herodot completări și rectificări.

Că Zamolxis ar fi fost întemeietorul unui cult inițiatic și misteric, un personaj istoric real, un taumaturg și un reformator care ulterior a fost divinizat, este o ipoteză acceptabilă. Diodor din Sicilia îl situează alături de ceilalți doi mari întemeietori de religii ai omenirii, Zarathustra și Moise. Că ar fi fost un sclav al lui Pitagora – este însă o legendă naivă, repetată și de Strabon și respinsă chiar de Herodot, care era convins că "acest Zamolxis a trăit cu multă vreme înaintea lui Pythagoras". Iar V. Pârvan, respingând această legendă, consideră total greșită ideea grecilor că geto-dacii ar fi fost adepții teoriei pitagoreice a metempsihozei.

Dar o asemenea legendă s-a putut naște tocmai pentru că anticii greci credeau că au sesizat asemănarea dintre Pitagora și Zamolxis, atât în ce privește doctrina, cât și practicele cultului. Daco-geții credeau într-o existență fericită după moarte; nu, propriu-zis în "nemurirea sufletului", căci nimic nu ne îndreptățește să presupunem că ar fi cunoscut idea de "suflet" în sens spiritual. "Nu poate fi vorba de o concepție superioară de prelungire ori transformare a vieții, în formă spirituală, că suflet absolut imaterial, ci numai de o trăire fără de sfârșit, deplin conștientă și identică celei pământești; cu deosebirea că se adăugau fericirile unei îndestulări desăvârșite, cu toate bunătățile" (I.I. Russu).

Privită sub raportul practicilor de cult, religia daco-geților era o religie inițiatică și misterică. Pentru această religie, caracteristic era actul inițiatic al retragerii temporare în ceea ce semnifica "cealaltă lume", și anume, într-o locuință subterană sau grotă. De asemenea, semnificative pentru concepția religioasă și practicile cultice daco-getice – și din nou confirmate de Herodot – erau și banchetele rituale ale asociațiilor religioase secrete pe care le formau inițiații. Aceste practici de cult sunt atestate în lumea tracilor din sudul și din nordul Dunării.

Așadar, daco-geții credeau că atât cei inițiați, cât și urmașii lor chiar (cu alte cuvinte oaspeții chemați de Zamolxis la ospățul ritual), "nu vor

muri, ci se vor muta numai într-un loc unde, trăind de-s pururea, vor avea parte de toate bunătăţile". Această credinţă într-o post-existenţă în forme materiale analoage vieţii terestre – credinţă pe care o întâlnim şi la egipteni, la perşi, la celţi sau la germani – dovedeşte nivelul superior al gândirii religioase a daco-geţilor.

Religia lor politeistă – la fel ca religia tuturor popoarelor indo-europene. Era adorat în Dacia şi un zeu al războiului (echivalent lui Ares sau Marte), căruia – după mărturia lui Iordanes – geţii îi jertfeau prizonierii prinşi în război, "socotind că zeul războaielor trebuie împăcat prin vărsare de sânge omenesc". De asemenea, acestui zeu i se jertfeau primele prăzi de război: "Lui i se atârnau pe trunchiurile arborilor prăzile de război cele dintâi" (armele şi echipamentul adversarilor ucişi – n.n.).

Ca divinităţi feminine, se pare că daco-geţii aveau o zeiţă a focului vetrei, a focului sacru, - deci investită cu atribute asemănătoare celor ale Vestei la romani. Mai certă pare existenţa la daci a unei zeiţe Bendis (menţionată şi de Herodot şi de Strabon), zeiţa Lunii, a pădurilor şi a farmecelor, a vrăjilor, corespunzând deci Artemidei grecilor şi Dianei romanilor, imaginea ei (presupusă), apare în mai multe reprezentări plastice descoperite până în prezent. În Lexiconul grec dintr-o epocă târzie menţionează printre zeiţe şi pe soţia lui Zamolxis, cu nume identic celui al soţului ei.

O singură dată numit de autorii antici (şi anume de Herodot) apare Gebeleizis, zeul furtunii şi al fulgerului. Probabil că la început Gebeleizis fusese un zeu al cerului. Din cultul lui era legat şi ritualul tragerii cu arcul în nori în timpul furtunii – dar nu pentru a-l ameninţa pe Gebeleizis, ci desigur pentru a speria puterile demonice. Până la urmă, printr-un proces de sincretism religios, Gebeleizis a ajuns să fie confundat (la o dată imprecizabilă) cu Zamolxis, contopindu-li-se atributele.

Zamolxis însă, divinitatea chtoniană, a rămas – cel puţin, începând din secolul lui Herodot – divinitatea supremă a daco-geţilor. După unii autori, "Gebeleizis îşi disputa domnia asupra împărăţiei umbrelor. În virtutea anumitelor schimbări survenite în religiile lor, o parte dintre geto-daci începuseră să creadă că la Gebeleizis şi nu la Zamolxis merg cei care părăsesc lumea pământească" (H. Daicoviciu). Alţi autori admit că "cele două divinităţi, iniţial distincte, s-ar fi contopit; dar nimic nu ne îndreptăţeşte (…) să-l transformăm pe Zamolxis, zeu suprem, într-o divinitate urano-solară" (I. H. Crişan). Pentru M. Eliade, "Gebeleizis reprezintă vechiul zeu celest al geto-dacilor, patronul clasei aristocrate şi militare, "tarabosts" (…) şi Zamolxis, zeul Misteriilor, maestrul iniţierii, cel care conferă imoralitatea".

Concluzia cea mai plauzibilă este bazată pe însăşi etimologia (în general acceptată) numelui divinităţii: în lumea tracă cuvântul zamol *înseamnă "pământ". Zamolxis era izvorul vieţii, zeul vegetaţiei, al reînvierii naturii, atributele lor erau legate de creşterea animalelor şi de rodul ogoarelor. Ca zeu al roadelor pământului, domnia lui se extindea şi asupra împărăţiei morţilor, rămânând totodată iniţiatorul şi divinitatea care patrona cultul iniţiatic. "Din noţiunea de pământ dătător de viaţă şi belşug a fost plămădită figura unei zeiţe cu trăsături şi facultăţi umane.*

La aceste elemente ale religiei daco-geţilor se mai adaugă şi străvechi componente naturiste, atestate iconografic din ce în ce mai frecvent în noile descoperiri arheologice. Apar figurate pe diverse piese de tezaur imagini asociate cu simboluri sacre - de şerpi, cerbi, ţapi de munte, un grifon în luptă cu un zmeu, cu un cerb, cu o pasăre de pradă s.a.m.d. – "imagini împrumutate, poate, la origine, din iconografia şi mitologia iraniană". Pornită de la un asemenea stadiu primitiv naturist, religia daco-geţilor a ajuns în scurt timp" la un nivel de spiritualizare mai înalt decât toate celelalte religii înrudite ale popoarelor învecinate, şi cu trăsături de o accentuată etică" (R. Florescu).

Magicianul în arta filozofiei, care a fost Socrate, vorbeşte despre Zamolxis într-unul din faimoasele "Dialoguri" platonice, în termeni mai mult decât admirativi: "Zamolxis dovedeşte ca zeu al geto-dacilor, că tot aşa cum nu se cuvine să încercăm a vindeca ochii fără să fi vindecat capul, nici să tămăduim capul fără să tratăm trupul, cu atât mai mult nu trebuie să încercăm a vindeca trupul fără a căuta să tămăduim sufletul".

Foarte interesant este şi ceea ce spun, despre Zamolxis, doi mari eruditi ai vremii: Origen şi Clement Alexandrinul. De la aceştia aflăm că în sala de mijloc a Templului lui Zamolxis nu se reuneau decât bărbaţii, după un anumit ritual. Ei purtau brâu lat, din piele albă de miel, sub care se aflau la vedere, semnele păstorului, agricultorului şi constructorului: cuţitul, spicul de grâu şi rigla de 24 de gradaţii. Salonul de mijloc era un adevărat sanctuar, unde se săvârşeau acte iniţiatice ezoterice, de felul celor din categoria mistere orosiriace, eleusiene sau dionisiace. Asemănarea cu universul spiritual al Artei Regale moderne este mai mult decât evidentă.

În încheierea acestui succint portret al unuia dintre cei mai de seamă iniţiaţi ai lumii, socotim că trebuie să punem chiar cuvintele celui care s-a numit Zamolxis: "Nu uita, lumina pentagramei magice este iubirea. Dar, ca să o faci strălucitoare, trebuie să ajungi la esenţa pentagramei – iertarea.

Drumul Sării – Ocna Mureș-Isbruk – drumul civilizator al Europei

Prof. Gligor Haşa

Unele din marile drumuri civilizatoare ale omenirii, punți de legătură şi schimburi între primele civilizații, s-au pierdut, unele în deşerturi, altele în uitare: drumul mătăsii, străbătut de Marco Polo şi în parte de romînul Nicolae Milescu-Spătaru; drumul mediteranean, pe lîngă țărmuri, al lui Ulise şi al Fenicienilor, drumurile Saharei, dar mai cu seamă Drumul European al Sării, de la Ocna Mureş şi Ocna Sibiului la Vurpăr, de aici la Blandiana, Deva, Ilia, Arad, Carnuntum, Isbrukul de astăzi, iar mai departe în Raetria şi către Apus. Se pare că acesta a fost cel mai vechi drum civilizator european, al neoliticului şi epocii bronzului, cu populații şi turme care depindeau de sarea dacilor (de mai târziu), a pelesgilor (de atunci), pe care au migrat, fără îndoială, euroindienii, către Răsărit, mai apoi hitiții, către orientul anatolian, atâtea şi atâtea seminții euroasiatice. Drumul Sării i-a adus aici pe hiperboreii civilizatori, cu verii lor agatârşii, pe celți şi sciți, Mureşul, navigabil, fiind un râu sacru cu mărturii în toponimie pelasgă până astăzi: Apulum, Vurpăr, Blandiana, Germisara, Deva, Ilia, Arad… În partea de mijloc a Mureşului s-a născut o mare civilizație iradiantă şi un mare imperiu preosirisian, cel al Tartarilor sau al Hiperboreilor, despre care scriitorii antici vorbeau la Superlativ. Ei ne-au lăsat Tăblițele de lut de la Tărtăria, cu scriere pictografică mai veche cu un mileniu şi mai bine decât cea sumeriană, feniciană sau egipteană; al lor a fost carul ritualic din bronz, cu protome de lebădă, descoperit în Câmpul Pâinii (între Sibot şi Orăştie), al lor Sarmizegetusa şi celelalte cetăți dacice, al lor Eldoradoul Apusenilor cu aur, al lor semnele civilizației neolitice de la Turdaş, al lor începuturile istoriei noastre.

Drumul Sării, pe apă şi pe uscat, de la Ocna Mureş la Isbruk şi de aici cu ramificații în tot Apusul Europei a fost şi drumul Orientului antic, cu navigație pe Mureş, Tisa, Dunăre, Helespont, Asia Mică, sau pe Marea Neagră, către Caspica şi drumul euroasiatic cunoscut mai târziu cu numele de Drumul Mătăsii. Parte din el o fi fost străbătut şi de către Argonauți în căutarea lânii de aur din mirifica țară a pelasgului Aetes. Îmi amintesc că, în copilăria mea dintr-un sat de lângă Blaj, prima grijă a țăranilor era pregătirea plecării la târgul de sare de la Uioara (Ocna Mureş) pentru sarea neagră, sub formă de bolovani, necesară turmelor şi vitelor din gospodărie; dinspre Poiana, Jina, Munții Sebeşului coborau cu căruțele ciobanii din Mărginenime, la Miercurea, apoi pe Valea Secaşului, la Teiuş, ca de aici să urmeze Drumul Sării până la Uioara. Banala sare de astăzi (pe care o aducem din Turcia!) a avut cândva valoarea aurului; de ea a depins viața şi civilizația omenirii nu numai în Leagănul European. Poate că de aceea, ori de câte ori bunicii mei sfărâmau bolovanul de sare, se închinau şi se rugau unui uitat zeu păgân al sării cu hieratică smerenie.

Neprețuita carte "România în Cartografie" a lui Marin Popescu Spineni, dar şi "Descrierea Moldovei" a lui Dimitrie Cantemir, mărturisesc despre Dacia şi România medievală ca despre un rai pământesc, cu câmpii mănoase, păşuni grase, păduri nesfârşite prin care roiau zimbri, bouri, oi cu patrusprezece coaste, cerbi, mistreți, alte feluri de vânat, toate depinzând de bogăția celor peste trei sute de locuri cu munți de sare la suprafață. Numai Moldova lui Dimitrie Cantemir avea cam de 3-5 ori şeptelul de bovine şi ovine de astăzi, iar exportul (făcut pe atunci în Imperiul Otoman şi Imperiul Austriac) putea reface economic România de astăzi. Aşa încât, dacă un rege al strămoşilor ar fi compus aici psalmi, ar fi spus "Dacă sare nu e, nimic nu e".

Suntem un popor bătrân, dar viguros, şi poate că de aceea trăim abia acum marea curbă descendentă în istorie. A cunoscut-o romanitatea italică, a cunoscut-o Grecia, o va cunoaşte cândva America, Australia, Canada. Cândva, la Frankfurt pe Main, unde participam la un congres mondial cu privire la poluare şi rezervele de energie pentru mileniul trei, după o discuție colocvială, conducătorul delegației suedeze ne-a spus: "Fericiților! Aveți o apă mare care curge pe pat de sare (Mureşul). Sub ea, demonstrează cercetările din Satelit, o imensă vână de petrol, deocamdată imposibil de exploatat din cauza stratului de sare gros de vreo 500 de metri". Mai țin minte expresia cu care a încheiat, misterios: "Dumnezeu arată, dar dă cu zgârcenie". Am pierdut, la mutarea din Bucureşti, adresa cercetătorului suedez din delegația americană. Dar de atunci, ca în vis, îmi tot închipui cum de la Ocna Mureş la Pusta Aradului curge pe sub Mureş un fluviu de petrol. Civilizațiile se dezvoltă ciclic. Ce a fost va mai fi; nimic nou sub soare, zice Ecleziastul. Trăieşte-mă, Doamne, măcar până când va fi scos primul baril de petrol în Câmpul Pâinii, de sub imensul strat de sare. Atunci Dacia va fi iarăşi o țară a regelui Midas, iar Mureşul, apa Raiului, printre malurile căruia va curge miere şi lapte.

•

VITICULTURA, ARGUMENT AL CONTINUITĂȚII POPORULUI ROMÂN ÎN SPAȚIUL CARPATO-DANUBIANO-PONTIC

Dr. Ing. Ion M. Pușcă

Cupă cu decor policrom specifică culturii Cucuteni din mileniul III î.e.n. descoperita la Frumușeni.

Viticultura a constituit de-a lungul timpului o ocupație de bază a unor populații existente pe globul pământesc.

Ținându-se seama de modul specific de cultură a viței de vie, opinez că între continuitatea activității viticole și între stabilitatea și continuitatea de locuire a unei populații există o strânsă interdependență și aceasta din următoarele considerații:

- Lăsată în stare liberă, nedirijată de om, vița de vie cultivată produce, ca și cea sălbatecă, struguri mulți de dimensiuni mici, cu bobițe mărunte, must puțin și acru, iar prin creșteri anuale rodul se îndepărtează sistematic de sol. De aceea, pentru a preveni un asemenea fenomen, procesele de creștere și cele de rodire se reglează și se conduc pe calea unui complex de măsuri agrotehnice, pe care numai o populație stabilă îl poate asigura. Acest lucru e demonstrat de faptul că la popoarele antice întâlnim o tehnologie complexă de cultivare a viței de vie și cu o ierarhizare a importanței lucrărilor specifice . Teofrast și Columella spun că "nici una din lucrările aplicate viilor nu depășește în importanță tăierea".

- Un alt factor în sprijinul acestei opinii îl constituie și faptul că o activitate viti-vinicolă presupune în toate timpurile existența chiar rudimentară a unor "teascuri", a unor "recipiente" și a unor "construcții" – deci elemente de stabilitate. Acestea au făcut ca activitatea viticolă să inițieze și să dezvolte și o activitate meșteșugărească specifică, de care a fost tot timpul strâns legată.

- Cunoștințele legate de cultura viței de vie și de prepararea vinurilor acumulate, transmise și îmbogățite din generație în generație, cu contribuit la creșterea continuă a calității produselor obținute, dând faimă locurilor respective pe care, de asemenea numai o continuitate de locuire o putea realiza.

- De menționat și faptul că pe lângă stabilitatea populației respective a fost necesară și o densitate mai mare a ei, complexitatea activității viti-vinicole având nevoie și de multă forță de muncă.

În concluzie, putem afirma că popoarele antice cultivatoare de viță de vie au fost stabilite, dense și au avut un grad de civilizație ridicat, fiind în măsură să aplice complexele tehnologii ale activității viti-vinicole. Din aceste considerente se desprinde clar ideea că popoarele barbare migratoare, în drumul lor, nu puteau avea ca ocupație de bază viticultura.

Istoria cultivării viței de vie pe teritoriul României este într-o strânsă interdependență cu istoria poporului român, care din cele mai vechi timpuri, începând cu strămoșii săi geto-daci, s-a ocupat permanent de această cultură, viticultura constituind unul din argumentele continuității de locuire a poporului român în spațiul carpato-danubian-pontic.

Vechimea acestei îndeletniciri pe teritoriul României se pierde în negura vremurilor, vița sălbatică (Vitis vinifera

Raspandirea culturilor viticole în diferitele perioade ale istoriei

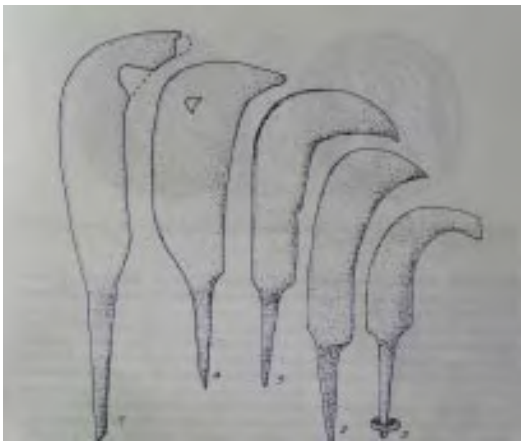

Tipuri de cosoare dacice din secolele II-I î.e.n.

silvestris) fiind existentă şi astăzi pe aceste meleaguri. Cercetările academicianului Emil Pop, mare botanist român, au dus la descoperirea pe teritoriul României a peste 300 de localităţi unda viţa de vie se găseşte sub formă sălbatică, fapt pentru care se poate afirma că pe acest teritoriu viţa de vie din cultură (Vitis vinifera sativa s-a găsit, de la începuturi, la ea acasă.

Această constatare continuă ideea savantului german A. Griesbach, exprimată încă din secolul trecut în lucrarea sa Die Vegetation der Erde nach ihrer klimatischen Ordnung, *conform căreia, "patria viţei de vie trebuie căutată în ţinuturilor păduroase ale Pontului şi ale Traciei, până dincoace de Dunăre, ţinuturi bogate în liane".*

De aceea nu greşim când spunem că teritoriul în care s-a dezvoltat mai întâi viticultura în această parte a Europei este Tracia, de unde apoi s-a răspândit în Grecia continentală şi în Europa Centrală.

"Patria cea veche a Geto-Dacilor, Tracia – scrie istoricul român A.D. Xenopol – era o regiune viticolă, cauză pentru care şi era considerată ca locul de naştere a zeului vinului, Dionysos".

O afirmaţie similară a fost făcută la începutul acestui secol de către istoricul francez Raymond Billiard, care scrie: "dintre toate părţile Europei, Tracia a fost, poate, cea mai veche şi mai respectată pentru vinurile sale şi aceea care şi-a păstrat mai mult timp prestigiul".

Interesante sunt şi precizările profesorului român I. C. Teodorescu: "Viţa de vie s-a aflat la ea acasă în regiunile carpatice nu numai în forma ei sălbatică, obişnuită, ci chiar într-una evoluată, din care se trage viţa nobilă europeană de astăzi… Geto-Dacii au dezvoltat în mod deosebit această cultură pe ambele versante ale Carpaţilor… Cultura viţei de vie este deci de origine pur locală în regiunea Carpaţilor. Ea s-a dezvoltat graţie existenţei în stare naturală a viţei în zona din apropierea Dunării şi a Mării Negre".

Numeroase descoperiri arheologice, între care şi cele de la Cetăţenii din Vale, Fitioneşti, Frumuşica, Histria, Mangalia, Piscul Crăsani, Popeşti, Sâncrăieni, Teiu, Urecheşti, Cândeşti, Zimnicea etc., atestă cultivarea viţei de vie pe teritoriul României din vremuri străvechi, urmele activităţii vinicole apărând chiar din neolitic.

Homer, cu aproape două secole înainte de era noastră, referindu-se la răspândirea viticulturii pe meleagurile Tracilor, arată că Ulise, la întoarcerea spre Itaca, în urma războiului troian, ar fi poposit în Tracia, la tribul trac al Ciconilor, de unde a luat numai chiupuri (vase de ceramică de dimensiuni mari) cu vin "dulce şi roşu", cu care apoi l-a îmbătat pe ciclopul Polyphemos.

Herodot (484-425 î.e.n.) a descris multe obiceiuri ale locuitorilor din ţinuturile Mării Negre, printre care folosirea vinului în anumite ritualuri, iar excepţionalele vase de tip rhyton, din argint aurit sau sculptate în os, demonstrează existenţa unui ceremonial fastuos şi a unui ritual în legătură cu vinul. Aşa, de pildă, rhytonul de la Poiana Mare, judeţul Mehedinţi reprezintă zeiţe sau preotese ce ţin în mâinile lor un rhyton şi o fială (vas de libaţie).

"Tracii beau vin neamestecat de loc (cu apă – n.n.)… şi îl împrăştie pe hainele lor, socotind că este o deprindere frumoasă şi aducătoare de fericire" – scria Platon (427-347 î.e.n.) într-unul din Dialogurile sale, descriind un ritual sau un ceremonial.

Descoperirile arheologice, precum şi menţionările documentare dovedesc deci prezenţa din cele mai îndepărtate timpuri a unei intense preocupări viti-vinicole pe aceste meleaguri, pe care se găsea, implicit, o populaţie stabilă şi cu continuitate de locuire în măsură să aibă asemenea îndeletniciri.

Istoricul roman de origine greacă, Diodor din Sicilia, referindu-se la ospăţul dat de Dromichete, conducătorul unei uniuni de triburi geto-dacice, în cinstea prizonierului său, generalul macedonean Lisimah (anul 292 î.e.n.) arată că Macedonenilor li s-a turnat vin în cupe de argint şi aur. Asemenea cupe au fost descoperite în tezaurele de la Sâncrăieni din judeţul Harghita, Muncelul de Sus din jud. Iaşi şi în numeroase alte locuri, iar una din scenele finale ale Columnei împăratului Traian din Roma înfăţişează care încărcate cu tot felul de podoabe, între care cupe şi vase de argint şi aur, despre a căror capturare menţiona şi Criton, medicul personal al împăratului în timpul campaniilor dacice.

Menţionăm şi faptul că olarii autohtoni au confecţionat amfore greceşti, cum sunt cele descoperite la Zimnicea, Stoeneşti, Popeşti şi Cândeşti.

După cum menţionează Strabon în lucrarea Geografia*, în timpul regelui geto-dac Burebista (82-44 î.e.n.), viticultura în Dacia a căpătat o asemenea dezvoltare*

Cupă de argint din tezaurul de la Sâncrăieni secolul I î.e.n.

încât s-a ordonat distrugerea plantațiilor. Măsura preconizată de Burebista, la îndemnul sfetnicului său Deceneu, nu s-a împlinit, câteva decenii mai târziu cultura acestei plante cunoscând din nou o largă răspândire.

Exilat la Tomis de împăratul Octavianus Augustus, poetul Ovidiu (43 î.e.n. – 17 e.n.) descria în Tristele *şi* Ponticele *sale, viaţa localnicilor geţi, amintind atât "toamna… mânjită de mustul de struguri", cât şi iernile geroase, încât "… îngheaţă vinul" de-l scoţi în bolovani păstrând figura oalei / Şi-n loc de a soarbe spuma, mănânci bucăţi de vin".*

Din această perioadă au rămas în limba română, ca o altă dovadă a continuităţii, cuvintele de origine dacă: strugure, butuc, curpen – termeni caracteristici activităţii viticole, iar o seamă de obiecte identificate pe care arheologică se leagă, de bună seamă, de cultivarea viţei de vie. Între ele, cuţitul curbat – cosorul – şi butoaiele de vin, despre care şi istoricul Vasile Pârvan consemna în Getica. O proistorie a Daciei*: "În ceea ce priveşte cosoarele de vie şi de lucru, cu lama îndreptată şi numai cu vârful… recurbat şi subţire… le găsim, poate, e drept, într-o formă deosebită (oricum mult stilizată) în reprezentările de la Columna Traiană…". În altă parte a aceleiaşi lucrări, scrie: " tot de lemn, aşa cum sunt butoaiele reprezentate pe Columna lui Traian, erau desigur şi vasele mai mari întrebuinţate de Geţi pentru ţinutul lichidelor: apă, vin, ulei".*

În timpul stăpânirii romane asupra provinciei Dacia, cultivarea viţei de vie a continuat cu aceeaşi intensitate. Astfel, medalia Dacia Felix – al cărei original se păstrează la British Museum -, emisă în anul 112 de împăratul Traian, poartă ca emblemă o femeie aşezată pe o stâncă, pe ai cărei genunchi doi copii prezintă un spic de grâu şi un strugure, simbolul principalelor bogăţii ale Daciei.

Aceleaşi reprezentări (spicele de grâu şi ciorchinii de struguri) apar şi pe emisiunea monetară a împăratului roman Dacius (249-251). Un alt exemplu este şi consemnarea referitoare la decurionul coloniei romane din Napoca, Aurelianus Marcianus, care aduce omagii lui Liber Pater, o zeitate populară a viilor.

Romanii au căutat să mărească suprafeţele cultivate cu viţă de vie pe teritoriul Daciei şi să introducă noi soiuri şi unelte mai perfecţionate, ca vasele (călcătoare) din trunchiuri de lemn pentru călcatul strugurilor şi teascurile de mare capacitate cu bârnă orizontală şi şurub. Dar exemplele cele mai convingătoare ale răspândirii acestei îndeletniciri ni le oferă documentele (inscripţiile, tăbliţele cerate) şi reprezentările artistice de pe stelele funerare. Un oarecare din Sucidava (Celei) lăsa peste 1 hectar de vie pentru îngrijirea mormântului său, iar sarcofagul lui Aelius Iulianus este aşezat între "tufărişuri de viţă". Pe un fragment de basorelief de la Bucovicior – Dolj este reprezentat Silvanus (o zeitate a vegetaţiei) ţinând în mână un cosor dacic, iar pe stelele funerare de la Sucidava şi Romula apar viţa de vie şi strugurii.

Mulţi termeni proveniţi din limba latină legaţi de cultura viţei de vie şi prepararea vinului din această perioadă intră în vocabularul limbii române: vie (vinea), vin (vinum), viţă (vitea), must (mustum), coardă (chorda), cep (cippus).

Cultivarea viţei de vie pe pământul României a continuat să fie practicată de către populaţia daco-romană şi după retragerea armatei şi administraţiei romane, în vremea lui Aurelian (271-275).

Vasile Pârvan menţionează că şi în epoca migraţiilor (sec. III-XIII) un rol principal în activitatea localnicilor de aici l-a avut viticultura: "În tot acest timp, viticultura a devenit principala ocupaţie, constituind fundamentul însuşi al existenţei Daco-Romanilor, în regiunile carpatice".

Continuitatea acestei îndeletniciri în perioada migraţiilor este confirmată de descoperirile arheologice. La Pădureni-Mărăşeşti a fost descoperit, alături de alte vestigii, un fragment ceramic aparţinând unei baze de vas din secolul al III-lea e.n., ce avea ca ornament doi struguri stilizaţi. La Şimleul Silvaniei, a fost găsit un colier dublu de aur, ce datează de la mijlocul secolului al IV-lea e.n., având înşirate pe el o seamă de pandative, între care un cosor şi o foarfecă, precum şi cinci frunze de viţă stilizate, iar la Jariştea s-a găsit un cosor din fier din secolul al XI-lea.

Şi în alte părţi ale României, la Constanţa, Coşna-Floreni, Sârbi-Tifeşti etc., s-au descoperit obiecte specifice culturii viţei de vie ce se încadrează cronologic în secolele III-XIII, epoca migraţiilor.

Cronicarul bizantin Priscus din Panion, cu ocazia trimiterii în solie la căpetenia Hunilor, Attila, şi mai târziu canonicul Rogerius, referindu-se la marea invazie a Mongolilor, arătau că popoarele migratoare au întâlnit în acest spaţiu carpato-danubian-pontic întinse plantaţii de vii, precum şi o populaţie numeroasă, care se îndeletnicea cu viticultura.

Una din cele mai puternice dovezi despre nivelul ridicat al viticulturii de pe teritoriul actual al României este faptul

că în perioada de cristalizare a relaţiilor feudale, numeroase documente ale timpului fac menţiuni despre viticultori (vinitores) şi pivnicieri (pivcenarii), aceştia fiind consideraţi ca o categorie superioară de agricultori, un fel de specialişti în cultura viţei de vie şi în meşteşugul preparării vinului.

Desigur, aceste categorii de specialişti nu ar fi existat dacă nu ar fi fost o continuitate, atât de cultivare a viţei de vie, cât şi de locuire a populaţiei autohtone.

"Când Ungurii au cucerit acest pământ – scria Hercyegh Mihaly în Istoria viticulturii ungare *(Budapesta, 1896) (referindu-se la Transilvania n.a.), ... s-au folosit de tot ce se afla acolo. Era firesc să nu schimbe metodele agricole şi nici metoda viniculturii, iar Kazal Zsigmond, la rândul său, folosindu-se de informaţii cronistice de la începutul primului mileniu, scria: "Nu putem presupune că viticultura deja dezvoltată să fi încetat în epoca de emigraţie a popoarelor". El arăta că în anul 1051, regele Andrei al Ungariei i-a trimis împăratului Henric al III-lea, în dar "o foarte mare cantitate de vin", ce nu putea proveni decât din podgoriile autohtonilor, deci ale Românilor. În lucrarea* La viticulture et la vinification paysannes en Hongrie*, publicată în Anuarul societăţii etnografice franceze* La vigne et la vin*, nr.1, Paris, 1950, A. Vajkai, un alt autor ungur, arăta, de asemenea: "Când Maghiarii s-au instalat pe teritoriul actual, ei au găsit un pământ care deja avea un trecut viticol". La fel, botanistul german Ferdinand Pax, în lucrarea* Geundzüge der Pfalanzenverbreitung in den Karpaten *(Leipzig, 1908), arăta că "Maghiarii au găsit cultura viţei de vie în multe părţi" (în Transilvania – n.a.).*

Permanenţa culturii viţei de vie, atestată şi confirmată de numeroase izvoare istorice şi descoperiri arheologice, e o dovadă cât se poate de convingătoare a faptului că în Transilvania triburile migratoare maghiare au găsit o populaţie românească densă şi stabilă.

Arta preparării vinurilor, transmisă şi îmbunătăţită din generaţie în generaţie – pe care numai o continuitate de locuire şi de preocupări o putea realiza – a ajuns la un asemenea nivel, încât încă din primele secole ale celui de al doilea mileniu vinurile româneşti erau considerate printre cele mai apreciate din Europa.

Pietro Molmenti, în lucrarea sa La vie priveé á Venise depuis les premiers temps jusqu' a la chute de la République*, arăta că, pe la anul 1173, vinurile obţinute pe teritoriul românesc se bucurau de un atât de mare renume, încât au fost exceptate la stabilirea preţurilor maximale. Acelaşi autor mai arăta că în anul 1293 s-au construit în arsenalul Veneţiei 15 galere pentru transportul vinurilor din ţinutul carpatin.*

Putem cita şi alte aprecieri făcute asupra calităţii vinurilor româneşti şi a plantaţiilor viticole existente. Medicul italian Matteo Mauriano, venit pentru a-l îngriji pe Ştefan cel Mare, scrie în Raport din Moldova*, redactat şi adresat în 1502 către dogele Veneţiei, că în Moldova se obţin "vinuri de felul acelora din Friul". Georg Reichersdorffer, consilier al împăratului Ferdinand I de Habsburg, nota în lucrarea (*Chorographia Moldovei*), alcătuită pe la mijlocul secolului al XVI-lea, că aici "nimic nu lipseşte din cele ce ar putea fi de folos oamenilor", ţara fiind bogată "în locuri de arătură, vii şi vite", iar în* Chorographia Transilvaniei*, scrie, printre altele, că "locuitorii sunt foarte bogaţi în turme, vite de tras şi în folosinţa pământurilor, ca să nu mai spun cât e de productivă regiunea în vinul cel mai bun".*

Cronicarul maghiar Anton Verancsincs (1504-1573) arăta, în lucrarea Descrierea Transilvaniei, Moldovei şi Ţării Româneşti*, că în toate provinciile româneşti există foarte multe plantaţii de vie: "în tot locul se ivesc dealuri acoperite de vii", iar "vinurile, fie că le vrei tari sau slabe, aspre sau dulci, albe sau roşii, sunt aşa de bune la gust şi de soi aşa de ales, încât nu mai doreşti nici vinurile de Falern din Campania şi chiar comparându-le între ele îţi plac mai mult acestea".*

Tot în această perioadă, din zona viticolă de la Alba Iulia pleca către Statul papal vinul preferat de pontif. De reţinut că vinul produs aici era cunoscut la Roma încă din antichitate, din timpul administraţiei romane.

Cărturarul Sebastian Münster (1489-1552), un reputat savant european al vremii, scria la rândul său: "Lângă târgul Mediaş (din Transilvania n.n.) se face vin în mare cantitate şi de aceea câmpia aceea se numeşte Ţara vinului" (vinifera regio).

Plantaţiile viticole constituiau o mare şi nepreţuită bogăţie a ţărilor române, ceea ce explică atenţia deosebită pe care Domnia, autoritatea centrală, o acorda cultivării şi întreţinerii vinurilor, pedepsindu-i pe cei care le lăsau în paragină şi răsplătindu-i pe cei ce îngrijeau de bunul lor rod.

Vinul a făcut obiectul unui larg comerţ între principatele feudale româneşti, Moldova, Transilvania şi Muntenia, în tot cursul evului mediu, contribuind astfel la strângerea legăturilor dintre ele şi la întărirea unităţii de neam. Carpaţii, care nu au constituit niciodată o barieră între români, erau străbătuţi de numeroase pasuri şi trecători dintre care una, Tabla Buţii, adică locul în care se făcea socoteala – tabula – buţiilor de vin, dovedeşte în chip evident acest lucru. "Românii au fost pururea, fără nici-o întrerupere, o naţiune viti-vinicolă" – scria istoricul român B.P. Hasdeu, cu peste un secol în urmă, şi avea dreptate.

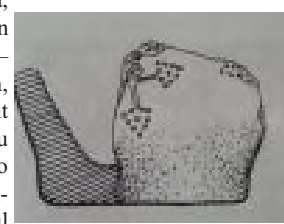

Fragment ceramic descoperit la Pădureni-Vrancea având ca ornament doi struguri stilizaţi.

EMINESCU ŞI BLESTEMUL LUI DECEBAL ARUNCAT ASUPRA ROMEI

Profesor Stelian Răducanu

Motto:
„De multe ori, poeţii se ridică la adevărurile esenţiale dintr-o singură bătaie de aripă, în timp ce savanţii, torturaţi de scrupule, nu îndrăznesc să se depărteze de meterezul fişelor“.
Jerôme Carcopino

Se ştie că mai multe naţii au încercat să şi-l apropie pe Mihai Eminescu, având drept pretext patronimul său exotic EMINOVICI, nume pe care l-a purtat POETUL până când Iosif Vulcan i l-a schimbat în EMINESCU şi pe care MIHAI

l-a adoptat cu plăcere. Turcii au spus că numele de Emin-Eminovici este venit din Orient, deci este turcesc; ba e bulgar din Brăila, ba coborâtor dintr-un militar suedez, coborâtor dintr-un rutean, viţă de şleahtă – deci polonez, vlăstar al unei familii armene, sârb pripăşit pe la noi, ba albanez, ba persian, neamţ, evreu sau… cine mai ştie? D. Caracostea ca şi N. Iorga îl plasează, totuşi, în Spaţiul Românesc, dar în sudul Dunării, aromân-macedonean. Ruşii sovietici, ca să-l internaţionalizeze şi să-i şteargă originea ROMÂNĂ, exprimată categoric şi cu mândrie de către POET în versurile „Ce-ţi doresc eu ţie, dulce Românie, / Ţara mea de glorii, Ţara mea de dor“, au tradus în limba rusă pentru uzul imperiului roşu – dar mai ales pentru deznaţionalizare şi mancurtizarea moldovenilor – titlul poemului, astfel: „Ce-ţi doresc eu ţie, ţărişoara mea (!!!)“, încât Eminescu a devenit pentru ei, un poet eteric, apărut dintr-un neant geografic, existent totuşi ca o entitate orfeică prin scrierile sale care nu puteau fi, în niciun caz, negate. George Călinescu spulberă toate speculaţiile declarând că „Eminescu a fost un ROMÂN de tip carpatin (deci autohton), adevăr cuprins în numai câteva cuvinte şi care nu are nevoie de nici o argumentare savantă.

În ceea ce priveşte problema etnogenezei dacoromâneşti, se ştie, de asemenea, că cea mai mare parte a celor care s-au ocupat cu aceasta, mergând pe linia tradiţională, consideră elementul latin drept factor determinant al acestui proces, chiar dacă acum există alţii care au rezerve serioase cu privire la posibilitatea romanizării dacilor învinşi de romanii care au stăpânit efectiv doar a şaptea parte din teritoriul getodac (al marelui Rege Burebista) timp de aproximativ 165 de ani – spaţiu şi timp insuficient pentru a romaniza o populaţie veşnic ostilă romanilor şi răspândită pe o arie geografică enormă de la Bug la Dunărea de Sus şi de la Carpaţii Păduroşi – în nord – şi până dincolo de Munţii Hemus în sud. Dincolo însă de analiza rece, obiectivă, a problemei etnogenezei dacoromâne, este extrem de interesant modul în care Eminescu priveşte ideea etnogenezei noastre. Subliniem de la început faptul că Eminescu s-a simţit întotdeauna dac, deci străromân şi, fiind unul dintre marii iniţiaţi ai secolului al XIX-lea, îşi afirma prin mijloace specifice descendenţa dacică. Cunoscător al întregii literaturi române apărute până la dânsul (dar şi marea literatură europeană), Eminescu a citit operele corifeilor Şcolii Ardelene şi, prin urmare, nu i-a scăpat o afirmaţie insolită (surprinzătoare prin actualitatea ei) a lui Petru Maior care inversează raportul de filaţie între limba latină şi limba română: „De aciia, măcar că ne-am deprins a zice că limba românească e fiică a limbei latineşti, adică ceii corecte (ceii culte n.n.), totuşi, de vom vrea a grăi oblu, limba românească este mama ceii latineşti!“ (Petru Maior, Disertaţie. Pentru începutul limbei româneşti, 1812). Sub această perspectivă poetul creează, la numai 22 de ani, poemul de mare întindere „Memento Mori“ (Pamorama deşertăciunilor) în care abordează profund filosofic tema naşterii, dezvoltării, dezvoltării (înfloririi), decăderii, morţii şi renaşterii lumilor, civilizaţiilor pentru ca „toţi (şi toate) se nasc spre a muri şi mor spre a se naşte“. Conform unei tehnici binecunoscute, specifice lui Eminescu, poemul se încheagă din nouă episoade-unităţi logice. În prima unitate-tablou, poetul de geniu trăieşte momentul trecerii sublimate din teluric în celest, la lăsarea

întunericului – rege maur: „Turma visurilor mele eu le pasc ca oi de aur…“ pătrunzând astfel în transcedental, acolo unde-i place „roata câte-o clipă s-o oprească“. Protagonistul, ca homo carpathicus, apărând din Old European Civilization-Dacogeția, cunoaște perfect simbolul Roții Timpului / Cerului care, de fapt, s-a articulat semantic încă din neolitic în Spațiul Carpatic-Dunărean.

Eminescu, aidoma unui demiurg, oprește Roata Istoriei și, pentru că este un adevărat Mesager Celest, inițiat în știința de a se face nemuritor, ca dacii lui Zalmoxis, pornește călătoria, acea „Mare Trecere Onirică“, în „luntrea vieții“ care curge „pe-a visării lucii valuri“. Astfel trec pe dinaintea ochilor, panoramic, civilizațiile arhetipale asiro-babiloniene și egiptene, cea interențială ebraică și cea grecească, Civilizația Dacogeției Arhaice, Pelasgiei, a interferenței macrocosmosului (extern și dilatat) cu planul microcosmosului (profund și concentrat), unde se află „Sâmburele Lumii“ – Yalmoxis. Pe fondul acestei cugetări se derulează „Panorama civilizației romane (753 î.Hr. – 476 d. Hr.) ca o civilizație într-o „arie laterală a Pelasgiei (Dacogeția Arhaică), pentru ca, în continuare, poetul să oprească Roata Timpului în Dacogeția Arhaică (10000 î.Hr. – 3000 î.. Hr.) sau Old European Civilization, Cultura Neolitică Dacogetică despre care s-a vorbit în multe materiale de specialitate. Episodul următor privește Dacogeția Zalmoxiană (1600 î.Hr. – 106 d. Hr). Urmează războiul Romei împotriva Sarmizegetusei 105-106 d. Hr., pentru ca, spre final, prăbușirea Romei să furnizeze Poetului prilej de și mai profundă meditație cu privire la curgerea ireparabilă a timpului, acest dezolant „Vanitas vanitatum – omnia vanitas est“, încheind poemul cu reflecția, de asemenea dezolantă, „Căci eternă-i numai moartea, ce-i viață-i trecător“. De aceea Eminescu se refugiază-n poezie ca singurul reazem al existenței pământene: „Și de-aceea beau paharul poeziei înfocate… / Căci gândirile-s fantome – când viața este vis“.

Dimensional, tabloul Civilizației Getodace Zalmoxiene și al războiului cu Roma ocupă primul loc în poem, derulându-se pe 111 strofe din 217 câte are poemul, dovadă a importanței pe care Eminescu a dat-o acestei perioade teribile (prin tragismul său epopeic) în istoria universală. Din cele 111 strofe, 53 sunt dedicate DACIEI, prezentată ca o grădină a lumii în care „Zâna Dochia frumoasă / Trece împletindu-și părul cel de auree mătasă“, prin „pădurile antice“ în timp ce „Lâng' izvoarele-nflorite pasc cai albi c-a mării spumă“. „Dar cât ține răsăritul, se-nalță-un munte mare, / De două ori mai mare decât depărtarea-n soare“… (Cogaionul Sfânt“…), iar în pieptu-acestui munte se arat-o poartă mare“… Este Poarta Solară unde locuiesc zeii Daciei, zei care „din cupe beau aurora“. Prin aceeași poartă însă trec „Sufletele mari, viteze ale eroilor Daciei, / Nemuritorii Daci. / După moarte vin în șiruri luminoase ce învie / Vin prin Poarta Răsăririi care-i Poarta de la Rai“… După ce realizează un tablou edenic, inegalabil (poate), cel mai amplu tablou din întreaga literatură română, tablou care cuprinde o Țară uriașă, o lume într-o întreagă epocă istorică și care anunță viitoarea proză vizionară (Cezara, Geniul pustiu etc.), poetul conchide: „Ăsta-i raiul Daciei, e zeilor împărăție!“. Spre acest rai se întind lacome ochiul și mâna romanului… Legiunile trec podul… „un gând de piatră repezit din arc în arc“, în frunte cu Cezarul (Traian) care este însoțit de zeii Romei: Jupiter, Saturn, Marte, Titanii (preluați prin greci de la dacii-strămoși n.n.). De cealaltă parte, Zalmoxis în fruntea apărătorilor Daciei, ai Sarmizegetusei este urmat de cohortele luminoase de „războinici zei călări de bouri“, Muntele, Marea Neagră și Dunărea – (coloana noastră vertebrală) – tresar și „se revoltă. Tatăl-Cer, Soarele-Moș, Zalmoxis din nouri îl întreabă pe Decebal-Regele dacă este cazul să intervină în favoarea Sarmizegetusei, în această confruntare cosmică, dar Înțeleptul Rege al dacilor, cu știința și convingerea că va deveni nemuritor, cunoscând „decizia Sorților“…, fără a da un răspuns…,“ S-arată palid în fereastra-naltă-ngustă / Și coroana și-o ridică către-imaginea augustă / Și se uită cu durere la divinii săi străbuni / Dar Jupiter, ușor viclean, îl răneste pe Zalmoxis-Salmoș, împlământându-i fulgerul în coaste. Armata zeiască a Dacogeției părăsește părăsește Câmpul-Cer-de-bătălie îndreptându-se spre palatele din Marea Neagră. Căderea Sarmizegetusei este inevitabilă. În acest moment, Decebal apare la fereastra anticului castel-regal“… și-și întinde alba mână / Moartă, din flamida neagră ce-l acopere pe el“. De aici Decebal aruncă asupra Romei BLESTEMUL SĂU care se va împlini implacabil. DECEBAL (ca însuși EMINESCU în poemul DOINĂ, 1883) este ALESUL getodacilor, SOL AL LUI ZALMOXIS, Mesager care anticipează vizionar, prin secole PRĂBUȘIREA ROMEI. Probând că „… neamul lui Cain și Abel nu s-a stins“, Decebel ARUNCĂ ANATEMA ASUPRA ROMANILOR, stigmatizându-i pentru războiul fratricid pornit… Decebal pornește. Cezarul (Traian),

de pe stânca sa, în uimire îl ascultă…“ Vai vouă, români puternici! Umbra pulbere şi spuză / Din mărirea-vă s-alege. Limba va muri pe buză, / Vremi veni-vor când NEPOŢII n-or pricepe pe părinţi / Cât de înaltă vi-i mărirea tot aşa de-adânc căderea /. Profetismul din CUVÂNTUL-BLESTEM al lui Decebal aruncat asupra Romei izvorăşte dintr-o profundă cunoaştere a istoriei. Popoarele cucerite de către romani şi transformate-n sclavi, mutilându-le destinele şi împiedicând dezvoltarea lor firească, se alătură blestemului lui Decebal: „Pe-a istoriei mari pânze, umbre-a sclavelor popoare / prizărite, tremurânde trec o lungă acuzare / … Nu vedeţi că în furtune vă blăstămă oceane? … Moartea voastră (a romanilor n.n.) fireantreagă şi popoarele o cer!…“

Comorile Dacogeţiei, ale Sarmizegetusei şi ale lui Decebal ascunse sub albia râului Sargeţia, sunt jefuite şi duse de Traian la Roma evaluate de către istorici la 650.000 kilograme de aur şi la peste 300.000 kilograme de argint. Peste 400.000 de tineri – bărbaţi şi femei – sunt luaţi ca sclavi şi alte zeci sau sute de mii de tineri sunt înrolaţi în Cohors Dacorum şi trimişi în tot imperiul roman, din Siberia până în Britania, toate aceste valori capturate de către demolatorii învingători romani au salvat financiar şi economic imperiul răului contribuind la ridicarea unor edificii grandioase, cum ar fi Forum Traiani şi Columna (care mai curând sunt Forum Decebali şi Columna lui Decebal). Au fost construite temple şi amfiteatre în toate oraşele mari ale imperiului, făcând, de asemenea, posibilă declanşarea celei mai mari, celei mai lungi sărbători de 123 zile pe care a cunoscut-o vreodată istoria, zile când „peste 11.000 fiare pieiră în lupta cu 10.000 de gladiatori“. (D. LXVIII, 15) cf. Ion Pachia Ttaomirescu în „Mihai Eminescu şi mitul etnogenezei Dacoromâneşti“). De atunci a început exterminarea elefantului pitic nord-african – operă „civilizatoare a imperiului roman“. Şi toate acestea şi pentru a astupa gura flămândă şi veşnic clevetitoare, rebelă a plebei romane cu „panem et circensens“.

Vestea uluitoarelor comori jefuite de către romani din Dacia şi duse la Roma, s-a răspândit lent şi sigur până-n inima nord-estului Asiei, „stârnind din pustiuri“ poftele primare de jaf, omor şi vânzoleală ale triburilor care, valuri-valuri au migrat spre Cetatea Lumii sperând, lacome să se înfrupte din aurul dacic. Hunii, vandalii, slavii au bătătorit cărările Europei atraşi de otrava strălucitoare a aurului, iar cei care au ajuns la Roma au trecut-o prin foc şi sabie ca o pedeapsă pentru toate fărădelegile Romei… Dar nimeni înaintea geţilor (numiţi o vreme goţi – vizigoţi sau ostrogoţi -) nu i-a lovit pe romani mortal, lovituri care au dus la prăbuşirea colosului care a terorizat lumea aproape un mileniu şi jumătate, geţii, getodacii lui Decebal, cei care şi-au îndeplinit jurământului făcut în faţa lui Decebal de a nu avea odihnă – chiar secole în şir – până nu vor sugruma Roma.

Aurul Daciei (Criton, un cronicar bizantin, precizează că Traian a dus din Dacia 1.655.000 kg aur!), aurul Daciei a fost topit la Roma, s-a transformat în monede şi bijuterii, în pumnale şi blide şi s-a împrăştiat în toată lumea. Pe unele din acestea le-a înghiţit pământul şi zac acolo neştiute… AURUL SFÂNT AL DACIEI însă i-a moleşit pe romani, le-a întunecat mintea, le-a stors vlaga, i-a adâncit în lene şi depravare… Blestemul lui Decebal cade implacabil, necruţător, rece şi tăios ca sabia încovoiată a dacilor: „Veţi ajunge ca-n tâmpire, în sclavie, degradare, / Pas cu pas cade-n ruşine neamul vostru sfânt şi mare: / Că-n iloţi se va preface gintea denţelepţi şi crai, / Când barbarii vor aduce delta sântelor lor vise. / Vai vouă, romani puternici, vai vouă, de trei ori vai!“

Originea comună a celor două popoare (cu filiaţie dac-roman) desprinse, pe rând, din acelaşi trunchi străvechi pelasgic este subliniat cum nu se poate mai bine de Eminescu prin glasul lui Traian: „Pe noi singuri ne uitarăm printre secoli făr’ de milă, / Rupţi din trunchiul – ce ni da viaţă fertilă,“ / iar meditaţia acestuia scoate în evidenţă tocmai nivelul de degradare atins de romani faţă de străbunii pelasgi – dar şi faţă de daci: „Ei (pelasgii n.n.) purtau coroane-de-aur, noi ducem juguri de lemn!“… Blestemul lui Decebal, Omul Ales al celui mai vechi popor din Europa, peste secole s-a prins, aşa cum se prinde blestemul părinţilor aruncat asupra copiilor: „Astfel au căzut romanii, mai în bine – mai în rău / Ba-i cumplit să vezi un popor – osândit să fie mare / Chiar în rău, că mereu creşte ruşinoasa-i degradare / Şi nici moartea nu-i trimite ne-nduratul Dumnezeu!… /

La numai 22 de ani, Eminescu este alături de Decebal şi măreţul său Neam Getodac, el însuşi simţindu-se dac. Ideile excepţionale înserate cu atâta maturitate şi competenţă în versurile acestea din tinereţe confirmă afirmaţia lui J. Carcopino din motto şi sunt de o surprinzătoare actualitate.

Dacismul lui Eminescu rămâne o constantă a ideilor fundamentale privitoare la istoria străveche a Neamului Său, iar Memento Mori nu este singura operă revelatoare în acest sens. Menţionăm în plus poemele „Sarmis“ (1875-1881),

„Gemenii“ (1875-1881), „Odin şi poetul“ (1872) în care apare din nou Blestemul lui Decebal: „Ah! Ce-am dorit în ora morţii mele, / Roma să guste până-n fund paharul / Mizeriei şi-a decăderii, într-atât / Încât să se deprețuiască el pe sine - / ASATA S-A ÎMPLINIT!… Romanii vechi şi mândri, / Învingătorii lumii -, au devenit / ROMUNCULI…“

Extrem de exigent cu sine însuşi în ceea ce priveşte valoarea afirmaţiei în cuvântul scris, Eminescu va continua să facă istorie autentică antică şi în teatru. Drama istorică „DECEBAL“ este revelatoare. Actul al IV-lea se intitulează „BLESTEMUL ŞI DECĂDEREA“ şi debutează cu versurile: „Zeci de secoli vă urcarăți, zeci de secoli să cădeți, Viaţa voastră să nu fie decât o lungă CĂDERE!“

De remarcat faptul că Eminescu, în această piesă, face din DECEBAL UN ÎNVINGĂTOR; îl confirmă şi-l plasează în eternitate, în nemurirea dacică lângă tronul lui Zamolxis. Demn de remarcat este şi faptul că la aproape un secol după drama istorică „Decebal“ (1873), un literat, eruditul actor-poet, prozator şi dramaturg de mare forță artistică şi de mare profunzime ideatică finalizează un volum de teatru istoric - evocând inedit dar în demnitate mari personalităţi istorice ale acestui pământ. Prima piesă a acestui volum al lui Darie Magheru (braşovean-secelean) are drept titlu „Forum Traiani“, dar personajul central de o grandoare copleşitoare prezent din primul şi până în ultimul act este Decebal care, pornind din Dacia şi săpând prin „Axis Mundi“ ajunge la Roma, ridică împreună cu dacii lui, de jos în sus, impunătorul Forum Traiani şi Columna, intrând prin marmură „în ordinea cronologică“. În finalul piesei, Decebal este ÎNVINGĂTORUL care va înfrunta mileniile: „Înfrângerea noastră le-a închegat (romanilor n.n.) sângele şi ochii şi gestul pentru totdeauna!… De aici, de pe Columna Centenaria, cristalul subtil al urii noastre se va insinua până în nepoţii lor cei îndepărtaţi, cimentându-i în propriul lor orgoliu!… Roma, sinistră mamă!… Iată-ne acasă!… Aceasta a fost cea din urmă luptă – şi EU AM CÂŞTIGAT-O!… Biet Nerva Traian!…“

O a doua piesă a lui Eminescu este „BOGDAN-DRAGOŞ“ cu subtitlul interesant, revelator, „CORNUL LUI DECEBAL“ sintagma care evocă nu numai personalitatea de mare rezonanță istorică – Decebal - , ci şi existența, trăirea în „memoria-moştenire a Marelui Rege Dac“ a domnitorilor români, moştenitori ai sceptrului şi coroanei princiare a „Elitei Sacerdotal-Regale Getodacice – SARABA –„ sceptrul şi coroana care vor investi titlul de nobleţe al BA-SARABI-LOR.

Dar, dacă cineva ar pune ideile lui Eminescu privitoare la fascinanta istorie a getodacilor, pe seama romantismului poetului, pe seama visării lui, uitând că Eminescu a fost un iniţiat şi deci un vizionar, ce vorbesc faptele? Ce spun documentele? Vom evoca doar câteva dintre acestea pentru ca dacismul lui Eminescu să aibă suport faptic, documentar.

Regatul lui Decebal (mergând pe filieră – de la Marele străbun Burebista) a fost cea mai bine organizată şi puternică unitate statală antică de pe un întins teritoriu euro-asiatic, care a ridicat cele mai mari probleme imperiului roman al răului, imperiu care nu avea teamă decât de getodaci şi care, timp de o sută cincizeci de ani, din anul 44 î.Hr. (an în care Iulius Cezar pe de o parte şi Burebista pe de altă parte se pregăteau pentru o confruntare decisivă pentru soarta lumii) şi până în 101 d.Hr. senatul şi generalii romani n-au îndrăznit să atace hotărâtor regatul lui Decebal. Încercarea pe care o face Domiţian în 87 e. Hr., precedată de cea din 85 d. Hr. se încheie cu înfrângerile catastrofale pentru romani, aceştia pierzând pe guvernatorul Oppius Sabinus şi apoi pe generalul Cornelius Fuscus. Lecţia de la Tapae primită de Domiţian, când „romanii“ au câştigat bătălia – dar Decebal a câştigat pacea“ (deci…, cine-a câştigat războiul ??) a întărit nu numai teama viscerală a romanilor, dar şi convingerea lor va trebui să moară foarte mulţi romani până să cadă Dacia, până să fie înfrânt cel mai temut adversar – Decebal. Statul major al lui Decebal avea generali capabili să poarte tratative dificile cu înşişi împăraţii romani, aşa cum a fost generalul Diegis (vezi „DACIA MAGAZIN“, Dan Oltean „Generalii lui Decebal“, nr.30 din martie 2006), tratative de pace în numele Marelui Rege Decebal. Generalii lui Decebal, cei care nu au căzut în 105-106, au organizat acţiunile antiromane ale dacilor liberi, dar chiar şi în teritoriul efectiv ocupat de soldaţii romani cum ar fi zona numită „Terra Latrones“ – Ţara Lotrului, în Oltenia unde romanii n-au putut înfrânge rezistența dacilor…

Vasile Pârvan (Dacia. E.S. 1967, p.150-151) scrie… dacii, ca naţiune politică, n-au acceptat niciodată stăpânirea romană; cei care n-au căzut în cele două războaie s-au retras în Dacia septentrională, care n-a fost atinsă de cucerirea romană şi de acolo, ca „daci liberi“ au invadat necontenit provincia“… În „Anuarele daco-geţilor„ întocmite de Carlo Troya, publicate de Neigebaur stă scris: „În 134, Almal, fiul lui Captus, îi pregăteşte pe geto-dacii

săi să se răzbune împotriva romanilor“… de unde rezultă transmiterea cuvântului de ordine al lui Decebal confirmat prin succesiunea atacurilor geto-dacilor contra imperiului roman. Din nou Carlo Troya precizează: „În 174 Amal domneşte peste daco-geţi şi este întemeietorul Amalilor“, de unde rezultă că dinastia Amalilor este daco-getă, ceea ce scrie cu toată claritatea şi Iordanes în încheierea operei sale „Getica“ (315).

Dio Cassius, LXXII, 3: „În 1981, Commodus plăteşte sume mari geto-dacilor, iar 12.000 de daco-geţi primesc dreptul de a se aşeza în provincia romană Dacia.

În 215 dacii îl atacă pe împăratul Macrinus, care îi împacă dându-le mult aur..

Dio Cassius LXXVIII, 27 – „În 218, dacii liberi produseră mari pagube în Dacia sub Macrinus.

În 237, Maximinus şi Baldinus plăteşte tribut daco-geţilor.

În 267 Gallienus pierde în întregime provincia romană Dacia, dar generalul său Marcian îi alungă pe goţi (geţi)din Iliria.

Aceste câteva exemple preluate din „Studiul introductiv“ semnat de eruditul domn Gabriel Gheorghe la „GETICA“ lui Iordanes pentru a ilustra rezistenţa dacilor şi luptele acestora împotriva imperialilor romani la foarte mult timp după anul 106. Motivaţia acestor lupte rezidă şi într-un text, o scrisoare a lui Pliniu cel Tânăr (Cartea a VIII-a de scrisori, scrisoarea 4) către prietenul său Caninius (probabil anul 108 d. Hr.) în care-i scrie: „Foarte bine faci că te pregăteşti să scrii despre războiul cu dacii … despre un rege care, izgonit din domnie, alungat chiar din viaţă, nu-şi pierde deloc nădejdea…“ (Traducere Liana Lanolache, vol. Opere Complete, Ed. Univers, 1977). Despre ce „nădejde“ este vorba dacă regele Decebal (căci despre el este vorba) fusese „alungat chiar din viaţă“?? Este vorba despre ultimul „Consiliu de Stat“ compus din casta sacerdotal-regală a SARABILOR din care proveneau regii şi sacerdoţii getodacilor cărora DECEBAL, convins că nu va mai rezista mult la cea mai mare concentrare de forţe a imperiului roman din întreaga sa istorie, le-a cerut să jure că nu vor lăsa răgaz imperiului roman până nu-l vor distruge, până nu vor rade Roma de pe suprafaţa pământului (cf. Gabriel Gheorghe, Studiu Introductiv“ la Getica). Iar geţii au urmat, prin jurământ Blestemul lui Decebal şi, în anul 410 d.Hr. „ALARIC, regele goţilor – geţilor a ras Roma, după obiceiul lăcustelor…, fără ca împăratul Honoriu să se poată împotrivi.

Şi, înainte de anul 500 d.Hr., getul Teodoric cel Mare – împlineşte hotărârea şi blestemul lui Decebal privind distrugerea Romei. Imperiul roman s-a prăbuşit prin loviturile repetate, nimicitoare ale oamenilor de la Dunăre. „Roma însăşi, învingătoarea tuturor popoarelor, , a trebuit să slujească supusă (famula – cel ce serveşte, rob, sclav…) şi să primească jugul triumfului getic! (Sfântul Isodor de Sevilla, 560-636 d.Hr.)

În secolul XVII-lea , Johanes Tröster, în „Vechea şi Noua Dacie Germană“ reia aceeaşi idee sub forma: „Grele îndatoriri a trebuit să suporte Dacia aproape 60 de ani, sub 20 de împăraţi romani, până când sub Galienus, dacii s-au deşteptat din nou, i-au bătut pe romani, le-au adus mari pagube şi, în sfârşit, au prădat imperiul roman şi au ocupat Roma, ca să se răzbune şi s-o ruşineze, de unde a ieşit proverbul: „Nullum violentum diuturnum! (Nimic din ceea ce este impus prin violenţă nu durează!) (Gabriel Gheorghe, Studiu Introductiv, la Getica lui Iordanes!)

Concordanţa dintre ideile lui Eminescu, - omul deplin al culturii române -, privitoare la inegalabila Istorie a părinţilor noştri geţi şi mărturiile numeroaselor documente este de netăgăduit. Pentru a răspunde la întrebarea cum a avut poetul revelaţia ADEVĂRULUI de acum două mii de ani, considerăm că cea mai bună alegere a unui răspuns este reluarea, în final, a afirmaţiei lui Jerome Carcopino din motto, nominalizând uşor parafrazat: - Prin genialitatea sa, Mihai Eminescu s-a ridicat la ADEVĂRURILE ESENŢIALE dintr-o singură bătaie de aripă“.

Dacă doriţi un abonament la

DACIA MAGAZIN

Trimiteţi prin mandat poştal suma de 250 000 lei pe adresa Daniela Gridan 2700 Orăştie Piaţa Victoriei 20.

Veţi primi începînd cu luna următoare douăsprezece numere ale publicaţiei noastre.

Vă rugăm să specificaţi pe mandat adresa poştală corectă la care doriţi să primiţi revista.

Numele Sarmisegetuza.

Geo Savulescu

Numele cetății dacice Sarmisegetuza a fost şi este discutat. Multe din aceste toponime par nişte speculații care alunecă prea departe. În articolul domnului I.Ionescu din Dacia magazin,*Nr.26 din Decembrie, 2005,* Sarmisegetusa- controverse toponimice, *este citat Vasile Pârvan care spune " Sarmizegetusa ar trebui să aibă o origine istorică politică şi deci o denumire în legătură cu fondatorul, un vechi rege dacic, al cărui nume va fi fost* Zarmos, *sau* Sarmos*", punct de vedere rațional şi în a cărui drum ar fi trebuit să se meargă mai departe.*

Din păcate filologii noştri pleacă de la o prejudecată: limba dacilor era mult diferită de limba noastră de azi chiar dacă mai are unele asemănări.

Să ne uităm la Greci. Elina şi Greaca modernă sunt diferite dar un grec poate citi un text elinesc şi îl înțelege. Să ne uităm şi peste ocean. În Mexic, Imperul Aztec a fost desființat de Cortes cu săbiile conchistatorilor acum aproape 500 de ani. Cu toate acestea, astecii au supraviețuit în familiile lor. Au învățat şi spaniola, limba conchistatorilor, dar vorbesc asteca în continuare. Limba lor nu a dispărut, nici nu s-a transformat în mod radical. De ce să credem, aşa cum Şcoala Ardeleană a impus din motive politice, din cauza terorii maghiare, din cauza interdicției şcolilor în limba română, din cauza schimbării numelor şi prenumelor româneşti cu unele maghiare, din cauze pe care noi le înțelegem, greşita părere că limba română actuală este de origine nobilă, adică de origine latină. În acest fel, ei credeau că pot contracara asuprirea maghiară în domeniu cultural?

Să nu uităm că Dacia n-a fost ocupată de romani decât în proporție de 30-40%, Oltenia, Banatul, Țara Hațegului şi Munții Apuseni, purtători de aurul de care aveau nevoie pentru a salva Imperiul Roman de la pieire. Nordul Ardealului, Țara Maramureşului, toată Moldova, Bucovina, Basarabia, Dobrogea în afara litoralului, şi o mare parte a Munteniei nu au fost ocupate niciodată de latini sau rareori au trecut prin ele trupe ale Romei (aşa cum este cu Muntenia şi cu Dobrogea unde cetățile de la

au fost atinse interesele lor (mai mult, se ştie că romanii plăteau tribut, pentru că era mai comod, triburilor de Daci liberi din Moldova şi din nord, pentru a le apăra graniţele de năvălitori.

De altfel, romanii nu au desnaţionalizat teritoriile ocupate în alte părţi, chiar dacă le-au trecut prin foc şi sabie de mai multe ori, cum a fost, spre pildă, Palestina.

Această greşeală la care au fost forţaţi cei ce au format Şcoala Ardeleană s-a perpetuat în toată cultura românească: de aceea filologii noştri, atunci când nu aveau un punct de vedere slavizant care este iarăţi o aberaţie, au avut şi au păstrat această greşeală care pare că ne onorează, suntem neam de romani.

Marea Neagră erau în continuare greceşti chiar sub stăpânire romană). Romanii nu au stăpânit decât ceea ce i-a interesat, aurul din Apuseni şi drumurile de acces la el. Şi aceasta a fost o stăpânire de doar 200 de ani. Uitaţi-vă la Letonia, Estonia, Lituania, Polonia, Basarabia, ocupate 200 de ani de ruşi. Şi-au pierdut careva limba? Nici vorbă. Sunt unele influenţe, dar nu majore. Chiar dacă oficialii din Basarabia spun că ei vorbesc limba moldovenească care este altceva decât româna, noi continuăm să ne înţelegem perfect cu românii din Basarabia şi din Bucovina ocupate cândva de ruşi.

Ce să mai spunem de limba aromână care trăieşte de 2500 de ani (poate că ea se vorbea de mult mai mult timp fiind aceeaşi cu vechea Pelasgă- să nu uităm că Achile era Pelasg, Agamemnon era Pelasg, şi că multe toponime din insulele greceşti nu au numic cu Elina, cum ar fi Lemnos, Petra, Creta, şi altele- şi poate că aromâna este ceea ce filologii numesc Proto- indoeuropeana) în fiecare familie de Aromâni, chiar dacă în Grecia şcolile lor sunt interzise, la fel în Turcia şi în Bulgaria, şi numai de curând în Macedonia sunt astfel de şcoli, în fiecare familie se vorbeşte aromâna. Femeile aromâne sunt adevăraţii dascăli. I-a ajutat cineva pe Aromâni să-şi păstreze fiinţa naţională în satele, în judeţele, unde au fost şi sunt majoritari? După câte ştiu eu - aproape nimeni. Preoţii şi dascălii trimişi de societăţi particulare şi de mult timp, în nordul Greciei au fost retrimişi acasă de autorităţile care le-au interzis funcţionarea. Nimeni, niciodată nu a făcut scandal pe această temă. Şi totuşi, limba aromână trăieşte şi încă foarte bine. Numai dacii au fost complet desnaţionalizaţi în 200 de ani, chiar de acolo de unde nu

Nu ar trebui să ne fie ruşine că suntem neam de daci şi că mai mult decât probabil vorbim limba lor, poate puţin schimbată datorită timpului, dar nu prea mult. Cred că ar fi bine să ne reluăm onoarea de a fi în continuare daci, chiar dacă din greşeală ne numim români.

Abia acum putem discuta, fără prejudecata anunţată anterior, despre cuvântul Sarmisegetuza, *probabil numit atunci* Sarmisegetuzău. *De altfel, adausul unui* u *este folosit uzual în toponimele noastre, nu se spune "mă duc la Buză", ci "merg la Buzău", nu* Turn, *ci* Turnu *este oraşul de la Dunăre.*

Deci, să vedem cum s-ar putea citi Sarmisegetuzău. Sarmis e Get tu zău*, adică Sarmis e Get şi zeu (şi azi mulţi îl pronunţă* zău). *Cine a fost Sarmis? Greu de spus. Probabil un rege legendar. Să nu uităm că Marea Neagră se numea Marea Sarmatică, poate că înainte de potopul de acum 12000 de ani şi că a devenit Neagră după acest potop care a înghiţit o mulţime de popor. Sarmaţii au existat ca popor în nordul mării negre în vremea lui Strabon şi a lui Herodot. Poate că pe timpul geţilor, a dacilor, probabil acum 3-4000 de ani, se şi uitaseră amănunte în legătură cu povestea potopului, dar se reţinuse doar un nume,* Sarmis *care devenise legendă şi pe care poate că nici nu mai ştiau bine cine fusese. Un erou legendar nu mai trebuie neapărat personificat.*

Poate vi se pare prea facilă această rezolvare. Nu totdeauna trebuie să ne scărpinăm la ureche cu mâna de partea cealaltă. În orice caz, am să-i rog pe istorici şi pe filologi să mai scape de prejudecăţi şi de ruşine.

•

EVOLUȚIA LIMBII

Mioara Căluşiță-Alecu

Când unele animale au evoluat spre a deveni oameni, au evoluat şi mijloacele lor de comunicare, de la cel al animalelor spre limbajul uman.

Este de presupus că, la început, oamenii trăiau în hoarde şi comunicau între ei prin sunete disparate, multe onomatepee, eventual însoțite de gesturi.

Oamenii vechi au considerat că limba a apărut intuitiv, ca manifestare a unor arhetipuri preexistente în mintea oamenilor (Herodot, Istorii, II, 2, 3). Este probabil că aceste arhetipuri s-au format o dată cu evoluția omului şi s-au transmis genetic.

Limba română este rezultatul evoluției unei limbi formate şi vorbite continuu pe teritoriul vechii Dacii. Ea nu a fost studiată şi disciplinată încă din faza ei de cristalizare (ca vechea limbă sanscrită); ea a evoluat lent, fiind vorbită de oameni tradiționalişti, care au păstrat cuvinte vechi, onomatopee, unele foneme mai greu de pronunțat, şi au modificat mai puțin ca aiurea vorbirea.

În cartea mea **Limba românilor** (apărută la ed. Miracol în 1994), am încercat să prezint sistematic evoluția limbii, evidențiind unele principii (Pr) care indică fazele de formare a limbilor.

În articolul de față, voi enunța şi completa aceste principii, exemplificând numai câteva din cazurile arătate în carte, la deducerea lor.

Principiile urmate în evoluția limbii.

Pr 1. **Sugestia sunetelor.**

Fiecare sunet este un arhetip cu putere de sugestie şi, prin aceasta, el poate fi şi purtător de informație.

De exemplu:

A, vocala cea mai deschisă, reprezintă creație, dilatare.

E este vocala existenții şi a extragerii esenții.

Consoana guturală **C** sugerează constituirea, acțiunea prin care se realizează şi produsul constituit. **C** urmat de e sau i este o consoană palatală.

CE arată nume sau acțiune care se desfăşoară în spațiu sau timp, mişcarea, locul sau obiectul asupra căruia se face. Când sunetul **CE** provine din înmuierea lui **C,** el păstrează sensul de constituire.

R, sunet vibrant, se poate pronunța îndelung fără ajutorul unei vocale. El arată emanația de energie, cel ce o emană: soarele...

Ş, un **S** şuierat puternic, sugerează energia continuă, înşiruirea, continuitatea.

Pentru descifrarea şi precizarea informațiilor (sugestiilor) transmise, sunetele s-au asociat între ele.

Pr. 2. **Asocierea sunetelor în rădăcini.**

Sunetele se asociază formând foneme – *silabe* – numite rădăcini de vorbire. Semantica *(înțelesul*) sugerat de o rădăcină depinde de sunetele care o compun şi de ordinea lor.

De pildă:

Ar *arată întinderea* **-a** *a unei emanații* **-r** în aria**.**

Co arată o constituire **-c**, într -o colectivitate (unitate) în **codru.**

Ra sugerează energia **-r** revărsată, intinsă **-a** de soare, flacără...

Pr. 3. **Asocierea rădăcinilor.**

Rădăcinile se pot asocia cu sunete sau cu alte rădăcini, formând rădăcini compuse cu semantică *(sugestie)* mai restrânsă.

În unele rădăcini compuse, una din ele poate fi redusă la un sunet.

Astfel:

Ars arată întinderea **-ar** a efectului solar **-s**.

Ard arată întinderea **-ar** a arderii lemnului **-d(ru).**

Pr. 4. **Formarea cuvintelor.**

Rădăcinile se asociază cu alte rădăcini, cu sufixee şi prefixe formând cuvinte.

Adesea se poate considera, ca şi la limba sanscrită, cuvântul numit prin sufix sau ultima rădăcină, iar celelalte rădăcini, în ordinea în care apar în cuvânt, îl definesc.

Fie sufixele cu semantica (înțelesul) lor:

Ca înseamnă acel (aceea) constituit(ă) din; ca rădăcină, **ca** arată şi cantitatea.

Na arată pe acel (aceea) care înglobează.

Ta înseamnă acel, aceea, acei sau acelea.

Acestea folosesc la analiza cuvintelor:

Cana este aceea care înglobează **-na** o cantitate **-ca**.

Cuțit este acela **-t(a)** constituit într-o unitate **-cu** străpungere **-ț**.

Sămânța este aceea care străpunge **-ța** cu esența **-săm (sem)** în interior **-ân**.

Suflet este acela **-t(a)** care sus **-su** flutură **-fle**.

Taina înglobează **-na** acelea **-ta** în interior **-in**.

Cuvintele pot fi alcătuite şi din alte cuvinte care îl definesc.

Cuminte arată o purtare corectă, a unei persoane **cu** judecată **-minte**.

Există numeroase cuvinte care se definesc, ca: **astfel, cumsecade, pardosit**...

Pr. 5. **Memorarea filogeniei.**

Cuvintele au semantica şi fonetica *(pronunțarea)* influențate de drumul parcurs până la formarea lor.

Sunetele au generat rădăcini, acestea au format cuvinte care, la rândul lor, au alcătuit alte cuvinte. Această evoluție poate fi reprezentată printr-o schemă arborescentă, aidoma uneia care ar reprezenta evoluția speciilor de ființe. Asemenea ființelor, şi cuvintele sunt marcate de drumul parcurs până la apariția lor

Astfel **calea** este un pământ **-le (la)** constituit **-ca** într-un scop. Calculul este o piatră din cale. Socotelile făcându-se la început pe pietre, socotitul s-a numit şi calcul. Tot calea a generat verbul a călca şi călcâi.

Pr. 6. Reacția **(legătura inversă)** dintre cuvinte și rădăcini.
Cuvintele odată create, pot influența sau chiar altera semantica unei rădăcini. În acest din urmă caz, vechea semantică urmează să fie asociată unei rădăcini noi, fără ca să dispară toate cuvintele formate din rădăcina veche.
Astfel, rădăcina **cer,** ca și **c(e)ar** din limba sanscrită, sugera mișcarea și pe cel ce se mișcă. Ea apare și în varianterle **cior**, **ciur**. Apariția unor nume de ființe sau de obiecte mișcătoare negre, ca **cioara**, de pildă, a asociat acestei rădăcini, ca și în slavă, înțelesul de negru, în cuvinte ca **cerneală, cernit...**
Dacă un cuvânt nou a căpătat o importanță mare și o semantică mai extinsă decât cuvântul-mamă, atunci acesta, influențat de cuvântul generat, poate deveni ambiguu, ieși din uz, și înlocuit cu un altul.
Astfel, vechea denumire a **mâinii** a fost, ca și în limba sanscrită, **kara**, adică aceea care emană energie -ra, pentru o constituire **-ca**. Acest cuvânt a existat și în limba română; el s-a păstrat în expresia l**-a** făcut de ocară, care de bună seamă a însemnat că i-a tăiat mâna**.**
În limba preromână, rădăcina mâinii cara a fost asociată căratului și carului, cuvinte care au alterat înțelesul primar al rădăcinii și vechea denumire a mâinii – cuvântul mamă – a dispărut din limba preromână. Au apărut astfel cuvintele:mână, a mânui, a manevra, și acum a mănări.
Pr. 7. **Precizarea și simplificarea pronunției.**
După formarea rădăcinilor și cuvintelor, pentru transmiterea corectă și rapidă a informației, a devenit necesară o pronunție ușoară, clară și o audiție exactă.
Pentru ușurarea pronunției și audiției, au fost comasate unele sunete.
De pildă, în limba sanscrită există un <u>a</u> scurt, care la începutul cuvintelor arată negație (absență). Acesta s-a transmis ca o în română și arată negația în cuvintele vechi ca: ocara și cara, cult și ocult, a prii și a opri , a pune și a opune... În latină, în general, la a scurt din sanscrită îi corespunde a. De pildă la Dakșâ, o denumire a pământului din limba sanscrită, cu primul a scurt, în latină îi corespundea Dakia, iar în română Dochia – baba din legendele vechi –.
În limba sanscrită există patru feluri de a pronunța pe d și t: palatal, dental și urmate de un h.
Și în limba română veche a existat un dz și un gn.
De asemenea, unele vocale sau consoane au dispărut din cuvinte. De pildă, drept a provenit din direpț; a chema și ochi s-au obținut prin pierderea unui l care s-a păstrat în cuvântul corespunzător din dialectul aromân.
În decursul a mii de ani de vorbire și evoluție, limba a suferit multe transformări, acum greu sau imposibil de determinat, încât astăzi putem deduce numai ipotetic logica după care au fost alcătuite unele rădăcini și cuvinte.
Pr. 8. **Asimilarea cuvintelor străine.**
Cuvintele străine adoptate au fost adaptate semanticii, foneticii și spiritualității celor care le-au luat.
Limba de pe teritoriul vechii Dacii a fost influențată și de alte limbi.
Este de remarcat că, încă de la cristalizare, ea a suferit influența limbii latine, prin:
– ocupația romană a unei părți din Dacia,
– misionarii creștini de limbă latină trimiși de Roma care au creștinat Dacia,
– prestigiul limbii latine, devenită limbă de circulație universală în primele secole ale erei noastre.
Drept dovadă au fost scrise în latină primele scrieri religioase ale așa-zișilor călugări scythi din Dobrogea, prima istorie scrisă pe teritoriul Daciei de Iordanes / Iornandes și poate și alte scrieri care s-au pierdut sau încă nu s-au găsit.
Limba română a suferit și o influență slavă prin:
– contactul cu năvălitorii slavi,
– aderarea Principatelor Române la alfabetul chirilic și adoptarea ritualului religios în slavonă.
În epoca modernă, limba română a suferit influența limbii franceze și acum pe a celei engleze.
Cuvintele adoptate de români au fost asimilate de aceștia, după mentalitatea lor.
– Unele cuvinte adoptate s-au întâlnit cu vechi cuvinte românești înrudite și s-au încadrat în limbă ca și cele autohtone. Astfel, valid s-a întâlnit cu val de apărare, viteză cu viteaz...
– Alte cuvinte și-au schimbat fonetica originară, apropiindu-se de cuvinte românești înrudite ca semantică. Cuvântul turc chiftea, care indică carne pisată, devenea piftea.
– Unele cuvinte și-au schimbat înțelesul peiorativ, ilustrând prin aceasta considerația românilor pentru cei de la care le-au luat. Aqua clara, din latină (chiara în limba vulgară), a devenit apă chioară. Pili – au băut – din limba rusă a devenit s-au pilit cu sensul că s-au îmbătat.
– Numeroase cuvinte românești autohtone corespunzând la cuvinte înrudite din latină, slavă, maghiară sau turcă au fost eronat considerate că au fost adoptate din aceste limbi.
De pildă, înrudirea cuvântului românesc fereastră cu verbul a feri pune la îndoială proveniența lui din cuvântul latin fenestra, prin rotacizare.
Balan și balaie sunt înrudite cu áĺëűé din limba rusă, dar în română își ilustrează modul de generare. Miorița laie este oaia fecioară neagră. Balaie înseamnă <u>ne</u>neagră, cum rezultă și din expresia laie sau bălaie = *neagră sau albă.*
Cuvântul văzduh corespunde la vozduh din limba rusă. În limba română, văzduhul definește atmosfera în care se văd duhurile eliberate prin moarte, duhuri care trebuie să străbată vămile văzduhului ca să se suie la cer.
Cuvântul românesc țară pune la îndoială ipoteza că țar – numele împăratului rus – provine de la Caesar.
Aparent ar fi greu de presupus că rușii au luat aceste cuvinte de la strămoșii românilor, dar este logic să admiterm că aceste cuvinte sunt foarte vechi, moștenite dintr-o limbă anterioară apariției limbilor slave, o limbă pe care o vorbeau geții, masageții, tirageții, sarmații... Limba română mai tradițională a moștenit mai exact multe cuvinte vechi.
Dezvoltarea limbii române după principiile arătate ilustrează că aceasta este opera românilor și a strămoșilor lor. Aceștia și-au întrupat în limbă o parte din spiritualitatea, tradițiile și năzuințele lor.

HORAȚIU DESPRE PROFILUL MORAL AL STRĂBUNILOR GETO-DACI

Mircea Marinescu

Numai cu câteva decenii înainte de naşterea poetului, un trac, gladiatorul de origine nobilă Spartacus, conduse=se, între anii 73-71 î.e.n, una dintre cele mai mari răscoale de sclavi din antichitate, o răscoală care zguduise profund statul roman. Deşi trecuseră trei decenii de la înăbuşirea ei, cetăţenii din Peninsula Italică, o păstrau încă vie în amintire, după cum reiese dintr-o epodă a poetului (XVI, 5) , compusă în 41 î.e.n, în care este pomenit Spartacus acer („aprigul Spartacus"). Şi mai târziu chiar la 50 de ani de la înfrângerea tracului de către armatele lui L. Licinius Crassus. Horaţiu se adresează astfel sclavului său, de data aceasta într-o odă (III, 13, 17-20) : „Du-te, băiete şi caută parfumuri şi urciorul de vin, dacă a mai scăpat vreunu de Spartacus pe când cutreiera Italia". Cât despre simţămintele lui Horaţiu faţă de geto-daci, înainte de a le analiza, să ne amintim felul în care ele au fost evocate de Vasile Alecsandri în drama istorică „Fântâna Blanduziei". În această piesă, scriitorul român - bun cunoscător al operelor confratelui latin - a căutat să exprime preţuirea lui Horaţiu pentru aceşti foarte îndepărtaţi templieri, oameni de la Dunăre, care erau Geto-Dacii. Personajul plin de farmec, Geta, este simbolul acestei preţuiri. Printre cei ce trăiau alături de Horaţiu în gospodăria lui de burlac era şi un anume Davus, adică „dacul", al cărui nume aminteşte de aşezările străbunilor noştri, atât de numeroase pe teritoriul patriei, cunoscute sub numele de Davae: Capidava, Singidava, Sucidava, ca să le menţionăm doar pe cele de pe malul dobrogean al Dunării, ca o dovadă a existenţei acestora şi pe pământul Dobrogei, străvechi spaţiu geto-dac. Davus apare de două ori în una din satirele horaţiene (II, 7, 2, 100), de fiecare dată subliniindu-se caracterul lui deosebit. Astfel, lăsând la o parte sfiala servilă şi profitând de libertatea saturnaliilor (sărbătoarea de la sfârşitul lunii decembrie când, la romani, sclavii se bucurau de unele „libertăţi" în faţa stăpânilor), Davus poartă cu poetul o discuţie, pe picior de egalitate, cu privire la deosebirea dintre ei doi, Servus şi Dominus. Din cele spuse, rezultă că unul nu valorează mai mult decât celălalt, ba dimpotrivă, stăpânul dovedindu-se rob, uneori, viciilor, exceselor de tot felul, desfrâului, cu toate laudele aduse moravurilor antice ale plebei.

Dacul întâlnit în odele şi satirele lui Horaţiu este, în primul rând, Dacus Asper, „Dacul Aspru", în sensul de om care face faţă duşmanului, prinde curaj, pus în contrast cu profugii Scythae, „Sciţii nomazi care au în faţa lor imensele stepe pentru a scăpa cu fuga de primejdii". Asprimea dacului, trăsătură subliniată de Horaţiu, are un sens pozitiv, calitativ superior de curaj şi vitejie deosebită.

Horaţiu face o distincţie personală între daci şi geţi; primii locuind mai în interior, la nordul Dunării, iar ceilalţi - în ţinuturile mărginite de Pontul Euxin. Pentru noi, dacii şi geţii sunt unul şi acelaşi popor, aşa cum sunt, în Comentariile lui Cezar, galii şi celţii („în limba lor se numesc Celţi, iar într-a noastră Gali"- I). Şi pe geţi Horaţiu îi caracterizează cu un epitet acordat dacilor: Rigidi (Ode, I, 35, 9), cu înţelesul de oameni „riguroşi în moravurile lor", trăsătură care implică asprimea, acea neclintire morală, demnă de admirat pe care, pe bună dreptate, o sublinia poetul.

Comparaţia între romani şi geto-daci nu este în favoarea celor dintâi. În poezia intitulată „In Romanorum Vitia", („Împotriva unor defecte ale romanilor") (Ode, III, 24 9-16), odă civică, în care poetul roman, pornind de la ideea că bogăţia nu-l scapă pe om de suferinţă şi moarte, afirmă că popoarele „barbare" şi sărace sunt mai fericite, întrucât sunt mai puţin corupte. Horaţiu - ca şi mai târziu, Tacit despre germani - spune despre geţi: „Mai bine trăiesc asprii geţi care îşi strâng laolaltă recolta de pe ogoarele neîmpărţite prin semne de hotar şi, după ce le-au cultivat nu mai mult de un an, alţii le iau locul, iar sclavul însărcinat cu muncile se bucură de o soartă egală". Prin urmare, Horaţiu vedea o organizare superioară în comunitatea de muncă a geţilor neproprietari de pământuri în care toţi, până şi sclavii, se bucurau de o soartă egală, „aequalis sors"

(R, 16), de o muncă egală şi de o egală distribuţie a pământurilor. Aceste aprecieri se datorau, probabil, faptului că Horaţiu, înainte de a fi ajuns intimul lui Mecena şi apropiatul lui August, fusese un republican convins, ca şi marele istoric roman Titus Livius (c. 59 î.e.n.-17 e.n); că luptase alături de Brutus şi Cassius pentru înlăturarea lui Cezar, că situaţia modestă de fiu de libert îl făcuse un nemulţumit faţă de starea lui socială, că în anii tinereţii, după cum mărturiseşte el însuşi: „ Paupertas mefecit versus scribere = Sărăcia m-

a făcut să scriu versuri". De altfel, poetul nutrea ideea unei fericiri umane, a unor tărâmuri edenice şi insule bogate, un fel de Utopie ca aceea conturată acum 500 de ani de Thomas Morus, în care preconiza o societate ideală capabilă să asigure dezvoltarea armonioasă a tuturor membrilor ei. „Acolo - scrie Horaţiu (V, 17-50) - femeia inocentă se poartă cu blândeţe faţă de fiii vitregi lipsiţi de mamă iar soţia cu zestre nu domină bărbatul, nici nu se încrede ademenitorului arătos. Dotă mare este virtutea părinţilor şi castitatea bizuită pe un element sigur, temătoare de un alt bărbat şi a păcătui e nepermis sau preţul e moartea.".

Poetul opune, în această odă, societatea romană din timpul lui, în care se manifestau omoruri nelegiuite, „turbulare civilă" „dezmăţ nepotolit", vieţii simple, aspre, riguros morale a geţilor, aflători „barbarie" .

Aceşti oameni de la Dunăre au însemnat multă vreme pentru Roma, un pericol ameninţător şi chiar înspăimântător. În războiul civil, care a urmat asasinării lui Cezar (44 î.e.n), geto-dacii au căutat să intervină ca şi pe timpul lui Burebista în favoarea partidei care se sprijinea pe Orient şi împotriva celei ce reprezenta Italia. La Philippi (42 î.e.n), Brutus şi Cassius au avut în oastea lor contingente contingente geto-dace iar Dicomes, unul dintre urmaşii lui Burebista, s-a declarat gata să intervină de partea lui Antoniu, contra lui Octavian. În pofida acestor alianţe sporadice, Roma se temea de o eventuală invazie. „Cât pe ce - menţiona Horaţiu în una din Odele sale (III, 6, 13, 16) - dacul şi etiocul (aici prin etioc se înţelege egiptean) erau să dărâme prin răscoale Sediti Onibus (oraşul egal Roma) ocupat; acesta (egipteanul), înspăimântător prin flotă, celălalt (dacul), mai bun la aruncarea săgeţilor". Îngrijorarea era atât de mare la Roma, încât - aşa cum relatează Horaţiu în satire(1,6,53) - fiecare întreba cu teamă: Numquid de Dacis audisti?, „Ce ai mai auzit despre daci?". Parcă şi vedeau Roma ocupată de daci şi egipteni, unii năvălind pe uscat, victorioşi prin superioritatea armelor, alţii venind pe mare şi biruind prin forţa navală. Dar firul istoriei s-a tors altfel: Înfrângerea lui Marc Antoniu în bătălia decisivă de la Actium (31 î.e.n) a precipitat sfârşitul istoriei înainte ca intervenţia gată să se fi făcut simţită. Dar, bizuindu-se pe invazia bastarnilor (29 î.e.n) cărora li s-au alăturat şi geţii, Octavian a mai făcut o încercare de a pune stăpânire pe Dunărea de jos. După lupte care au durat, fără întrerupere, timp de 2 ani, relatate pe larg de Cassius Dio în Istoria Romană (L I, 23-26), armata comandată în numele lui Octavian de H. Ricinius Crassus a zdrobit nu numai oştile bastarne omorându-le şi regele în luptă dar a învins şi rezistenţa populaţiilor tracice din Balcani. În schimb, triburile geţilor din dreapta Dunării au avut o atitudine diferită. Una din căpeteniile lor, Roles, duşmănindu-i pe bastarni fiindcă îi călcaseră teritoriul, se aliase cu Crassus, devenind Socius et amicus populi Romani, „aliat şi prieten al poporului roman, Dapyx, alt şef de trib getic care era ostil romanilor, a fost înfrânt şi s-a sinucis, iar un al treilea „rege" get, Zyraxes, stăpânitor al părţii de nord a Dobrogei, a fost atacat de Crassus care , după ce l-a asediat în cetatea Genucla, l-a silit să se refugieze dincolo de fluviu. În amintita cetate - încă neidentificată, dar despre care ştim că era „cea mai bine întărită" (L I 26, 5) şi că se aflau undeva pe Dunăre, poate la Noviodum (după cum presupun Radu Vulpe şi Ion Barnea); Crassus a recuperat trofeele pierdute de romani cu 30 de ani înainte în bătălia de la Histria. După asigurarea autorităţii romane pe linia Dunării până la mare, generalul Crassus s-a întors la Roma, în anul 27 î.e.n, unde i s-a decretat triumful pentru supunerea acestor legiuni. Frontiera romană a fost fixată pentru partea răsăriteană, pe Dunăre, aşa cum pentru partea apuseană se afla pe Rhin. Autoritatea romanilor era mai mult formală, căci ei nu s-au grăbit să îşi stabilească garnizoane pe Dunăre şi nici să instituie administraţia lor în teritoriile cucerite. S-au mulţumit doar să-şi afirme suveranitatea de la distanţă prin reprezentanţi care nu se amestecau în treburile daco-geţilor. Într-o altă odă (III, 8) scrisă de poet în anul 29, puţin după evenimentele înfăţişate mai sus, el se adresează lui Mecena, îmbiindu-l să poftească la un ospăţ dat în cinstea lui: „departe fie orice larmă şi mânie. Lasă grijile civice ale oraşului! A căzut oastea dacului Cotison...". Cine era Cotison? În afară de mărturia lui Horaţiu că era dac şi conducător de oşti, să vedem ce mai putem afla despre bibliografia lui de la istorici antici. Suetoniu, în biografia lui August (63, 4), vorbeşte de un rege al geţilor, Cotiso, căruia Octavian i-ar fi promis-o pe fiica lui de soţie, urmând ca el însuşi să se însoare cu fiica regelui dac. În unele texte manuscrise, cercetătorii au remarcat, în loc de Cotison, forma Coson, care se pare că nu e o greşeală, ci e autentică.

După părerea lui H. Daicoviciu, onomasticul Coson figurează pe monede de aur bătute de Brutus în 42 î.e.n. pentru a plăti, în ajunul bătăliei de la Philippi, contingentul de geto-daci trimis împotriva lui Octavian. Profesorul Radu Vulpe consideră - şi lucrurile, pare-se, nu au stat altfel - că acest rege fie că se numea Cotiso, fie Coson, a fost presupus ca moştenitor al lui Burebista în partea dacă, în munţi, prin Oltenia şi Banat, dar precizarea lui Suetoniu l-ar indica şi pentru regiunea getică de la Dunărea de Jos. Totuşi, faptul că toate monedele cu Coson au fost găsite în Transilvania şi nici una în spaţiul getic ar sprijini, în eventualitatea identităţii dintre Cotiso şi Coson, mărturia lui Horaţiu, că respectivul Cotiso era dac, şi pe a lui Florus (II, 28), că provenea din munţii de care, „sunt nedespărţiţi dacii", Daci montibus inhaerent.

APARIȚIA UNEI CĂRȚI DE EXCEPȚIE
SANCTUARELE DACIEI

Dr. Adriana Rusu-Pescaru

În biblioteca cercetărilor dacice, relativ săracă dacă ar fi căutăm studii exhausive, apariția lucrării Sanctuarele Daciei, reprezintă în primul rând un pas important şi deosebit de consistent spre cunoaşterea civilizației dacice.

Studiate şi interpretate de zeci de specialişti din variate domenii de activitate, publicate într-o multitudine de studii, mai mult sau mai puțin elaborate din punct de vedere ştiințific, dar foarte rar situate în centrul atenției, aceste fascinante înşiruiri de pietre, cărora ne-am obişnuit sa le spunem sanctuare, îşi păstrează încă de la descoperirea lor, acea enigmatică şi misterioasă frumusețe. Interpretările de care au beneficiat până în prezent, sunt cele mai multe privite unilateral, din perspectiva specialistului care le-a studiat în domeniul său de activitate. Din păcate în majoritatea acestor cazuri posibilul şi probabilul au fost dominante, făcând astfel loc speculației, de altfel justă, în lipsa unui studiu coerent, pluridisciplinar şi comun.

Prin apariția acestei cărți Adriana Rusu-Pescaru aruncă o mănuşă atât enigmaticului şi misteriosului care învăluie aceste sanctuare, cât şi tuturor studiilor care au abordat sacralitatea dacică de până acum. Împătimită cunoscătoare a templelor din Dacia, martor şi cercetător activ la descoperirea multora dintre acestea, Adriana Rusu-Pescaru abordează această lucrare din poziția arheologului, care se bazează în primul rând pe studiul multidisciplinar. Cartea nu este doar o lucrare ştiințifică, ea se adresează de-o potrivă publicului larg, pasionat de istoria dacilor. Este dacă vreți un îndemn la profesionalism şi la studiu aprofundat asupra a ceea ce autoarea defineşte ca arhitectură sacră a dacilor. Vă prezentăm în continuare introducerea acestei cărți semnată de autoare.

DACIA MAGAZIN

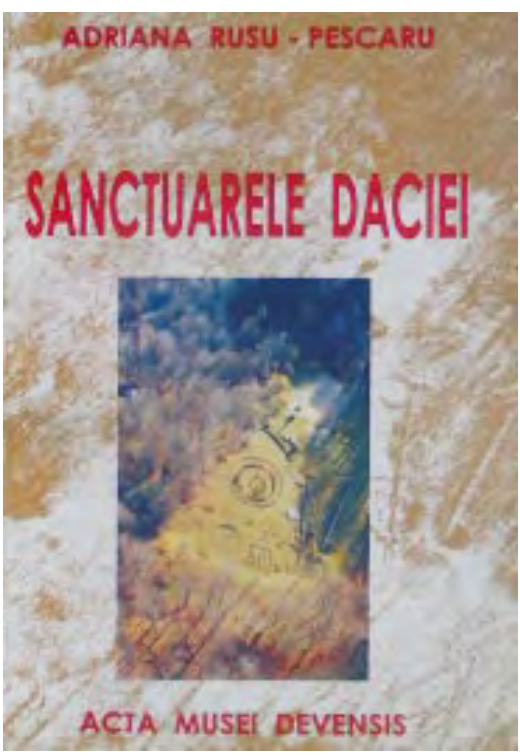

INTRODUCERE

Perioada secolelor I a CH. – I p.Ch. reprezintă nivelul cel mai înalt al culturii materiale şi spirituale la care a ajuns populația daco-getică din vremea lui Burebista până la Decebal. Construcțiile descoperite, prin cercetări sistematice, în aşezările şi fortificațiile daco-geților, constituie unul din semnificativele capitole ale creației acestei populații. Majoritatea obiectivelor descoperite, pornind de la locuințe şi amenajări gospodăreşti, de la fortificații la construcții cu caracter sacru, reprezintă indicii pentru posibilitățile materiale şi tehnice existente prin concepția arhitectonică, a gradului de civilizație, comparabil cu realizări similare din lumea greco-romană. Lucrarea de față vizează construcțiile cu caracter sacru şi este concepută ca o sinteză, a ceea ce a însemnat cultura materiala transpusă în idee spirituală, reunind izvoare literare antice, descoperiri arheologice şi literatură de specialitate.

În elaborarea lucrării s-a încercat depăşirea greutăților legate de inexistența unei monografii, similare, pentru arhitectura sacră, a perioadei istoriei daco-geților. Cu toate acestea, preocuparea

pentru religia strămoşilor noştri, având ca suport izvoarele antice, apar încă de la sfârşitul secolului XIX când Gr.G. Tocilescu se ocupa de etimologia numelui lui Zamolxis. Analiza caracterului religiei, a cultelor şi credinţei daco-gete este dezvoltată ulterior de V. Pârvan în monumentala sa lucrare Getica. *O sinteză privind spiritualitatea dacă-getică, numărul şi originea zeilor, locul religiei în contextul altor religii contemporane este prezentată de lingvistul I.I. Russu. O dată cu descoperirea construcţiilor destinate cultului, apare şi interesul pentru prezentarea rostului acestora cât şi încercarea de reconstituire a lor.*

Sanctuarul mare de la Cetatea Costeşti

Descoperirea a 21 de construcţii cu destinaţie sacră din totalul de 35, în zona capitalei statului dac, ne îndreptăţeşte să amintim spusele lui Strabon, că aici, la Sarmizegetusa Regia, găsim muntele sfânt – Kogaionon. Cercetarea, la Sarmizegetusa Regia, a Marelui Sanctuar circular, cu încăperi concentrice şi a celei centrale cu absidă a făcut pe mulţi cercetători să atribuie rolul de construcţie de cult pentru diverse alte edificii care aveau în componenţă absida, fie că erau de formă circulară fie rectangulară.

În abordarea tematicii am considerat util să prezentăm un scurt istoric al cercetărilor construcţiilor cu caracter religios. În continuare sunt analizate, separat, sanctuarele patrulatere de tipul aliniamentelor, sanctuarele circulare simple sau complexe cât şi construcţiile cu absidă. Acolo unde am considerat că sunt suficiente elementele constructive, am încercat reconstituirea edificiului analizând totodată şi reconstituirile propuse de alţi cercetători care au abordat această problematică.

Având în vedere că aceste sanctuare ar trebui puse în legătură cu diferite divinităţi adorate de populaţia daco-getică (destul de puţin cunoscute), am considerat că este oportun, ca în prezenta lucrare să se regăsească şi extrase ale scriitorilor antici, care fac referire la religia strămoşilor noştri.

Cercetările arheologice, aflate în desfăşurare la fel şi cele viitoare, vor fi în măsură să completeze anumite aspecte, în prezent necunoscute sau insuficiente. În ceea ce ne priveşte am încercat să creăm o imagine asupra realizărilor din domeniul arhitecturii sacre a daco-geţilor.

În elaborarea prezentei lucrări am beneficiat de sprijinul moral şi practic a numeroşi colegi, colaboratori şi prieteni. Doresc să adresez calde mulţumiri domnului prof. univ. dr. Ioan Glodariu pentru bunăvoinţa şi sprijinul acordat, pentru sugestiile oferite ori de câte ori a fost solicitat. Un cuvânt de mulţumire adresez domnilor: dr. Silviu Sanie de la Institutul de Arheologie Iaşi, dr. Vasile Ursachi de la Muzeul de Istorie Roman, dr. Florea Costea de la Muzeul Judeţean Braşov, dr. Vasile Moga de la Muzeul Unirii Alba Iulia, prof. univ. dr. Ion Niculiţă de la Universitatea din Chişinău pentru aportul lor şi pentru punerea la dispoziţie a numeroase materiale necesare alcătuirii lucrării de faţă.

Îmi exprim recunoştinţa faţă de personalul tehnic al Muzeului Civilizaţiei Dacice şi Romane Deva, care a contribuit prin talent şi profesionalism în realizarea desenelor, fotografiilor şi tehnoredactarea computerizată a lucrării.

Un gând deosebit adresez soţului meu Eugen Pescaru, care mi-a fost alături în întreaga perioadă de cercetare şi elaborare a acestei lucrări.

•

TELEF – UN POSIBIL PRIM REGE GETO-DAC ÎN SCRIERILE ANTICHITĂȚII

Dr. Marcu Alexandru

Cercetările istorice şi arheologice, dar şi studiul atent al textelor vechi sau al unor sinteze moderne bazate pe texte vechi continuă să lărgească aria cunoştinţelor noastre privind istoria geto-dacilor. Prin coroborarea acestor surse se pot stabili anumite legături şi se pot îmbogăți informațiile noastre despre faptele şi oamenii trecutului îndepărtat. În rândurile de față alăturăm tocmai câteva surse, unele binecunoscute, altele mai puțin prezente în atenția istoricilor. Vom porni de la o lucrare celebră, tradusă de mai multe ori în limba română – „Iliada" lui Homer.

Cu mult înaintea lui Herodot, autorul cel mai citat când se vorbeşte despre traci, este Homer cu poemele sale celebre care au făcut referiri semnificative privitoare la traci. Astfel, în „Iliada" se vorbeşte despre „ larga țară a tracilor, de unde, după cum se povesteşte în epopee, a sosit un rege - Resos - în fruntea unei oştiri de călăreți în sprijinul troienilor. Homer insistă mult asupra calității armurii şi veşmintelor regelui trac: „Din aur şi argint e carul fermecat şi împodobit frumos. Resos e-nveşmântat cu totul în aur, armele-i sunt minuni şi nu-s deopotrivă cu ale muritorilor". (Traducere: S. Diamantescu şi R Hîncu.)

Textul epopeii nu ne lămureşte de unde anume venea Resos, din care parte a țării tracilor.

Până la depistarea altor surse mai sigure, vom recurge la piesa „Resos" a marelui autor al antichității, Euripide. Piesa este inspirată din episodul sosirii regelui trac la Troia. Autorul grec introduce o serie de date noi față de epopeea lui Homer, dintre care una foarte importantă cu privire la motivul sosirii regelui trac în sprijinul troienilor. Astfel, imaginând o discuție între Hector şi Resos, Euripide pune în gura primului imputarea gravă că ajutorul trac sosea prea târziu, deşi fusese chemat chiar de la început prin mai multe solii.

În suita reproşurilor sale, Hector explică pentru ce l-a chemat în ajutor pe regele trac: „pentru că tu erai din acelaşi neam cu noi". Din discursul lui Hector rezultă că Resos fusese la început un „prinț mic" şi că numai datorită ajutorului troienilor, chiar al lui Hector, el devenise puternicul rege al tracilor. Nu se precizează dacă acest rege puternic al tracilor era şi singurul. Faptul este important, deoarece în textele pe care le reproducem în continuare, se pare că, în acelaşi timp, în ținuturile traco-getice, a domnit încă un rege.

Piesa lui Euripide introduce un element nou, oarecum în sprijinul lămuririi locului de unde venea Resos. Răspunzând imputărilor lui Hector, regele trac motivează lunga sa întârziere prin faptul că „poporul scit al cărui teritoriu este aproape de frontierele mele" i-a declarat război tocmai când pornise spre Troia. „Sosisem pe țărmurile Pontului Euxin. Mă pregăteam să îmbarc armata tracă; tocmai atunci sciți atinşi de lancia mea, au udat pământul cu sângele lor negru , amestecat, vai, cu sângele tracilor".

În textul lui Euripide, determinările geografice au un caracter vag, regele trac Resos pornind de undeva din țara largă a tracilor şi ajungând la țărmul Mării Negre, fără să se arate explicit în care parte a țărmului.

Pentru a da răspuns acestei întrebări, vom apela la doi istorici aflați la mare distanță în timp unul de celălalt: Jordanes, *celebrul autor got din secolul VI şi* Carlo Troja, *un nume mai puțin cunoscut la noi, istoric italian din secolul XIX, autorul unei ample istorii a popoarelor din Europa antică. Iată pasajele care ne interesează:*

„Deci acest Telef, fiul lui Hercule, născut cu Auge, şi soțul unei surori al lui Priam , era înalt ca înfățişare şi de o putere îngrozitoare şi care egala, prin propriile sale virtuți, vitejia părintească fiind un al doilea Hercule. El a avut ca regat țara pe care strămoşii noştri au numit-o Moesia, o provincie ce se mărgineşte la răsărit cu gurile Dunării, la miazăzi cu Macedonia, la apus cu Istria şi la miazănoapte cu Dunărea. Mai sus-numitul Telef a purtat război cu grecii şi în luptă a ucis pe Thesandru, comandantul grecilor ; când însă s-a repezit duşmăneşte asupra lui Ajax şi urmărea pe Ulise, calul său căzând împiedicându-se într-o viță de vie, s-a prăvălit la pământ şi fiind rănit în luptă de o săgeată a lui Ahile nu a putut multă vreme să se tămăduiască; totuşi, deşi rănit, a gonit pe greci din hotarele țării sale. Iar după moartea lui Telef, i-a urmat în domnie fiul său, Euryfil (Euripil), născut cu o soră bună a lui Priam, regele frigienilor. El, din dragoste pentru Casandra, dorind să dea ajutor rudelor sale şi socrului său, a

luat parte la războiul troian, dar a murit curând după sosirea sa".

(*G. Popa-Listeanu, „Izvoarele istoriei românilor", vol. XIII- XIV, Goţii în Dacia, Ammian Marcellin-Jordanes, Bucureşti 1939 pp. 94-95).*

„Mai scrie Dio (Crisostomus) că asupra geţilor sau goţilor din Misia tracică domnea în acea epocă Telephus, cel născut din Auge, sora lui Priam şi Hercule, asemănător tatălui în ceea ce priveşte puterea corpului şi curajul; acelaşi pe care Licofron îl numeşte rege al mysiilor din Asia şi tatăl lui, Tyrrhenus şi al lui Tracontus. Cu Telephus, renumit pentru rana făcută de lancea lui Ahile, reia Jordanes povestirea referitoare la seria, îndelung întreruptă, a regilor goţi după Tanausi (Tanao); dar se depărtează prea mult de adevăr atunci când pune Macedonia la sud şi Istria la apus drept hotare ale regatului gotic al lui Telephus. I-a urmat la domnie fiul său, Eurypypilus - nepot al lui Priam şi văr cu Casandra – care, îndrăgostindu-se de aceasta, nu a întârziat să plece cu goţii în ajutorul Troiei, puternic asediată de greci. Un mare număr din tracii rămaşi au alergat în apărarea asediaţilor; Rhesus (Resos) a condus oştirea alor săi; au venit şi tracii de la Helespont şi cei de la Ebru, au venit cicenii din Rodopi, cărora Homer le alătura pe paeonii crescuţi pe limpedele Axius; dar în „Iliada" nu se găseşte niciun fel de menţiune despre geţi sau goţi şi niciuna despre sciţi; cu toate că Posidonius şi Strabon, considerau că sciţii au fost incluşi în numele general de albi şi de hippomolgi, obişnuiţi să trăiască din lapte de iapă". (Carlo Troja, „Storia d' Italia del medio-evo" vol. I, partea 1, Napoli, 1859, p. 87-88)

După cum se poate remarca, în ambele texte apare un alt nume de rege trac – Telefus - necunoscut sau, în orice caz, nemenţionat până acum în marile sinteze de istorie veche. Nici Vasile Pârvan în „Getica", nici A. D. Xenopol, nici Nicolae Iorga în operele lor fundamentale, de sinteză , nu amintesc acest nume, prezent totuşi în izvoarele vechi. Telefus ar putea fi socotit primul rege get, atestat documentar. Întrucât Jordanes îi considera pe goţi şi geţi acelaşi popor iar geţii erau evident, traci, îl numea Telef sau Telefus - în transcriere latinească. Jordanes îşi baza relatarea pe lucrarea „Getica", scrisă de Dion Crisostomus, lucrare nedescoperită până azi. Istoricul italian, preluând datele din Jordanes, relatează şi el acelaşi fapt, existenţa unui rege, Telef, la traco-geţi, în epoca războaielor troiene.

Punând alături sursele menţionate, rezultă că Telef a domnit în timpul războaielor troiene şi se înrudea cu regele Troiei, căci era soţul unei surori a lui Priam.

După Jordanes, Telef a participat şi el la războaiele cu grecii, dar pe alte fronturi, ucigând pe Thesandru, personaj care nu apare în „Iliada". În schimb, apar trei eroi greci, prezenţi şi la Troia: Ulise, Ahile şi Ajax, iar soarta războiului i-a fost favorabilă regelui Telef care „a gonit pe greci la hotarele ţării sale".

Telef a avut un fiu, Euipil care, în relatarea lapidară a lui Jordanes, a luat parte, de asemenea, la războiul troian şi a murit curând după sosirea lui acolo, soartă care seamănă evident cu cea a lui Resos.

Oricum, sursele pe care le reproducem ne sugerează posibilitatea să înscriem numele lui Telef drept primul rege traco-get cunoscut în scrieri istorice, în contextul legăturilor dintre traci şi troieni.

INVITAŢIE LA ORĂŞTIE

Un interviu cu primarul municipiului Orăştie ing. Iosif Veniamin Blaga

Primar al urbei orăştiene, de un deceniu încoace, Iosif Veniamin Blaga este nu numai un bun păstor al comunităţii oraşului Paliei, ci şi un împătimit iubitor al istoriei dacilor. Se bate cu îndârjire pentru tot ce înseamnă dacic iar dorinţa cea mai mare este să lase în urma sa acea moştenire care să cultive şi să perpetueze dragostea şi respectul faţă de înaintaşii daci.

Programul întocmit de Uniunea Românilor de Pretutindeni cu prilejul a 1900 de ani de la războaiele (cităm) romano-dacice, program proiectat sub oblăduirea Ministerului Culturii, prevedea organizarea de manifestări în mai multe oraşe din ţară şi din străinătate. Trebuia ca acest program să treacă, printre alte oraşe, şi pe la Orăştie unde urma să se amplaseze o placă de marmoră în care trebuiau să

apară, unul lângă celălalt, Decebal şi Traian ca simbol al multcomentatei plămădeli a poporului român. Manifestările urmau să se încheie la Roma, când organizatorii se vor închina, probabil, celor care - aşa cum spun ei - au zămislit ceea ce suntem noi astăzi. Organizatorii manifestării au venit şi la Orăştie să-i propună primarului târgul cu placa şi cu alte false manifestări de nețărmurită dragoste daco-romană. Aici, aşa cum acum 1900 de ani s-au poticnit romanii de apărarea dacilor, proiectul s-a oprit în faţa refuzului, ce-i drept politicos, a primarului de a marşa la propunerile vizitatorilor. Argumentele primarului Blaga au fost clare şi ferme. Cât el va sta la cârma acestui oraş, aici vor fi sărbătoriți doar dacii. Aici, la Orăştie, de 8 ani se sărbătoresc în fiecare an zilele dacilor şi ale lor vor rămâne.

Despre daci, despre adversarii romani de astăzi, despre serbările comemorative ce vor avea loc cu prilejul împlinirii a 1900 de ani de la trecerea la Zamolxe a Marelui Rege Decebal, am discutat cu primarul Orăştiei într-un scurt interviu.

Rep. : Domnule Primar, de unde şi până unde atâta patimă faţă de daci şi de istoria lor ?

Iosif Blaga : Dragostea faţă de daci o am din copilărie. Educaţia pe care am primit-o de mic a fost una de respect pentru ce au însemnat dacii. Uitaţi-vă şi dumneavoastră aici în Orăştie şi în jurul ei: totul respiră a daci. Obiceiurile oamenilor, nepoluate de mii de ani, portul lor, trăsăturile lor, aşezările lor risipite pe coamele munţilor asemenea celor ale dacilor, toate astea vorbesc de la sine. Cum poţi oare să simţi altfel istoria ta decât profund marcată de civilizaţia dacilor ? Aşa am crescut, aşa vreau să trăiesc, în acest respect pe care toţi ar trebui să-l manifeste faţă de daci.

Rep.: Bine, bine, dar romanii cu Traian al lor la Deva, învăţăturile din şcoală, şi perpetuarea ideii de dacoromânism, cum se împacă în această situaţie cu ce spuneţi dumneavoastră ?

Iosif Blaga : Eu nu sunt istoric şi nu vreau să intru cu istoricii în polemică. Dar mi se pare absurd să ridici o statuie împăratului Traian care nu este decât un cotropitor, ca să nu spun mai rău. Apoi faptul că romanii cuceritori sunt formatori direcţi ai poporului român este o altă teorie cu care nu pot să mă împac. Să ne gândim numai la intervalul foarte mic în care romanii au campat pe pământul Daciei, în comparaţie cu alte popoare care au fost secole de-a rândul sub sandaua romană. Toate aceste popoare au propria lor identitate neatinsă de personalitatea romană. Doar noi ne-am trezit fii ai Romei peste noapte în nişte conjuncturi total

neclare chiar pentru istorici. Desigur că romanii fac parte din istoria noastră. Dar nu mai mult ca slavii, ca maghiarii, ca turcii sau ca alte popoare care vremelnic şi-au lăsat amprenta pe cursul istoriei noastre. Nu în ultimul rând, stau să mă gândesc ce doresc unii să sărbătorească în anul 2006. Dacă ar fi să ne întoarcem în timp, acum 1900 de ani, mă întreb ce ar fi de sărbătorit. Ce era atunci pe aceste locuri ? Război, sânge, morţi, disperare, jafuri, violuri, strămutări ale populaţiei şi câte şi mai câte. Spuneţi-mi dumneavoastră un singur lucru cât de cât decent pentru a fi sărbătorit. Ni se spune că a fost începutul integrării în marele imperiu. Sigur, în acelaşi imperiu care avea să umilească şi să jefuiască populaţia autohtonă 165 de ani. Asta e de sărbătorit? Noi am considerat mai potrivit să comemorăm 1900 de ani de la moartea lui Decebal. Este acesta, dacă vreţi, un exerciţiu de demnitate istorică şi de respect profund faţă de Regele Decebal şi de inestimabilul său sacrificiu. Vom organiza, în consecinţă, serbări comemorative care să aducă aminte orăştienilor şi tuturor celor care vor să participe la aceste manifestări că Decebal este şi trebuie să rămână unul dintre cei mai mari eroi ai neamului românesc.

Rep. : Ar fi interesant de trasat cateva repere ale acestor manifestări.

Iosif Blaga : Spre deosebire de celelalte ediţii, când organizam Zilele Dacilor în luna octombrie, anul acesta manifestările se vor derula la începutul lunii iulie în continuarea Congresului Internaţional de Dacologie.Pe durata acestor două zile se vor desfăşura mai multe acţiuni legate de evenimentul amintit. Moştenirea noastră populară va fi bine reprezentată prin spectacole de muzică şi dansuri tradiţionale. Să nu uităm că suntem aşezaţi într-o zonă în care jocul căluşarilor - poate cel mai vechi obicei folcloric românesc - este la el acasă. Vom organiza un concurs de muzică populară în care vor fi premiate cele mai autentice piese interpretate, piese care, prin vechimea şi prin conţinutul lor, demonstrează ancestralitatea noastră. Apoi vor fi întrecerile sportive.De data asta vom renunţa le cele tradiţionale de anii trecuţi, cu alergări şi karturi, şi ne vom apropia mai mult de sporturile practicate de daci. Vom organiza concursuri de aruncare cu sulița, de tras cu arcul şi probabil de skandenberg, concursuri la care sunt invitaţi toţi cei ce vor să-şi măsoare forţa şi măiestria. Cu sprijinul Muzeului Civilizaţiei Dacice, vom organiza de asemenea, ca şi în ceilalţi ani, un concurs de istorie între liceele din judeţ, bineînţeles tema din anul acesta fiind Decebal. Vom muta tot în această perioadă deja consacratul concurs Cupa DACICUS la karate, pentru că iniţiatorul lui, profesorul Iordăchescu Nicolae, este şi el un dac împătimit care sprijină mereu acţiunile noastre legate de sărbătorirea dacilor.

Va fi organizat, de asemenea, un simpozion dedicat personalităţii regelui Decebal ce va reuni nume de prestigiu ale cercetării istorice din ţară şi din străinătate. Târgul meşterilor populari, parada portului popular vor întregi tabloul acestor manifestări. Nu putea să lipsească muzica şi distracţia din toată această manifestare.Cunoscutele „Timpuri Noi" şi „România", alături de alte formaţii locale, vor susţine concerte în Piaţa Cetăţii, acolo unde totul se va încheia cu o discotecă şi cu focuri de artificii duminică seara.

Rep.: Pe ce participare mizaţi de data aceasta ?

Iosif Blaga: Bineînţeles că vor veni, în primul rând, orăştienii şi cei din jurul Orăştiei. Dar îi aşteptăm alături pe toţi cei care doresc să participe la un astfel de eveniment. Vom amenaja un loc de campare pentru tinerii care vin de departe şi ne vom asigura ca alimentaţia publică să facă faţă unui aflux de populaţie pentru această perioadă. Vrem ca totul să iasă ca la carte iar cei ce ne vizitează să revină la Orăştie. Intenţia noastră este de a permanentiza această sărbătoare şi, dezvoltând totul, să ajungem să-i dăm cel puţin amploarea serbării medievale ce se ţine an de an cu atâta succes în cetatea Sighişoarei.

•

GAZETA de SUD
COTIDIAN AL OLTENILOR DE PRETUTINDENI

Ziar de informaţie,
evenimente,
anchete,
sport,
mare şi mică publicitate

Redacţia în Craiova, cod.200420,
str. Câmpia Islaz nr.97A
Tel: +40 0251-413 100; +40 0251-413 200
Fax: +40 0251-410565
e-mail: office@gds.ro, www.gds.ro
România

Un artist de excepţie

Luminitza Sava
New York

Poate de multe ori v-aţi întrebat cine este artistul de excepţie care, de ani de zile, compune şi orchestrează melodiile Societăţii Dacia Revival din New York. Este aceeaşi persoană care conduce formaţia AMOR din New York , este Igor Mescoi, cel pe care şi The Romanian Medical Society of New York îl aplaudă de mulţi ani la concertele şi festivităţile pe care le organizează anual.

Compoziţiile muzicale ale lui Igor l-au făcut cunoscut şi iubit nu numai în America, dar şi în Europa. Stilul său este inconfundabil. Plin de viaţă, optimist, format parcă să pătrundă în orice suflet. Pe www.dacia.org , la capitolul Muzică *îl puteţi întâlni pe Igor Mescoi prin compoziţiile sale cu un caracter cu totul special. Diversitatea genurilor abordate şi măiestria compoziţională, îl recomandă ca pe un nume consacrat al lumii muzicale contemporane.*

Ca recunoaştere a talentului său special, Dacia TV din New York i-a acordat premiul " Compozitorul numărul unu al anului 2005".

În 21 februarie 2006, Dacia Revival of New York i-a înmânat o diplomă, recunoscând talentul lui excepţional de compozitor şi interpret.

Nici The Romanian Medical Society of NY nu l-a uitat pe Igor Mescoi când, la festivitatea de la Mark Hotel ce a avut loc în 12 decembrie 2005, l-a onorat cu premiul "Eagel award" .

Acum, când la 11 mai 2006, Igor Mescoi a împlinit 8 ani de când se află în SUA şi 8 ani de când colaborează cu noi, "Dacia Magazin" îi doreşte mult noroc şi succes în continuare.

•

1900 DE ANI DE LA TRCEREA ÎN ETERNITATE A REGELUI-EROU DECEBAL 84 – 106

Veniți cu toți la Orăştie, la poale de Şurean
S-aducem cald omagiu, Marelui Oştean!

1 - 2 iulie 2006 Zilele Dacilor la Orăştie

O sărbătoare de-acum consacrată, „Zilele Dacilor", se ține anul acesta într-un context cu totul special. La 1900 de ani de la moartea eroică a regelui Decebal, comemorarea personalității sale se impunea de la sine. Consiliul Local Orăştie, Primăria Municipiului, în colaborare cu Fundația „Dacia Revival International", au decis ca acest eveniment să fie marcat de serbări pe măsură. Simpozionul dedicat Regelui Decebal, concursuri sportive şi de cultură generală, spectacole folclorice, concerte de muzică rock (în regim de concurs cu premii speciale), vor constitui puncte de atracție pentru toate categoriile de vârstă, dar în special pentru tinerii din întreaga țară. Sunt aşteptați să participe la acest eveniment toți cei care cred într-o istorie curată şi care doresc să aducă un omagiu Regelui Erou. Autoritățile locale se străduiesc să asigure atât locuri de campare pentru tineri cât şi o desfăşurare de înaltă ținută a întregului program.